1913
ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ“
Сергіевская ул., № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak“

Խմբագրատան տելեֆոն № 2—58.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10—20 կոպ.

Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՊԱՊԻՐՈՍՆԵՐ ԳԱԼԼԻԱ „ԿՈՄԷՏԱ“ ԸՆԿ.
— ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ: —
25 հատը—15 կոպ., 10 հատը—6 կոպ. (Ե. ու.) 986. 0—11

ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՄՇԱԿ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ

ՆԵՐԿԱՅ 1913 Թ. ՀԱՄԱՐ

ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ. «Մշակի» տարեկան գինը 10 րուբլի է, 11 ամսվանը նոյնպէս 10 ր., 10 ամսվանը՝ 9 ր., 9 ամսվանը՝ 8 ր., 8 ամսվանը՝ 7 ր., 7 և 6 ամսվանը՝ 6 ր., ամսվանը՝ 5 ր., 4 ամսվանը 4 ր., 3 ամսվանը՝ 3 ր., 2 ամսվանը 2 ր.: Փետրվարի 1-ից մինչև մարտի 1-ը 85 կոպ.:

Ամերիկայի բաժանորդները պիտի վճարեն տարեկան 6 դոլլար. Եւրոպայի բաժանորդները՝ 32 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները՝ 10 րուբլի. Թիւրքիայի բաժանորդները՝ 120 ղրուշ:

Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաեւ հին հասցէն եւ 40 կ. նամականիշ:

Հին բաժանորդներից խնդրվում է կպցնել փոխադրական բլանկի վրա նախկին տպագրված հասցէն իւր վրա ունեցած համարով:

ՊՐԷՄԻԱՆԵՐ

«Մշակի» տարեկան այն բաժանորդները, որոնք 1913 Թ. համար (սկսած յունվարի 1-ից) միանուագ կամ մաս-մաս վճարած կլինեն 10 րուբլի բաժանորդավճարը, կը ստանան ՁՐԻԱԲԱՐ հետեւեալ 2 գրքերը.

1) „Մշակ“ եւ հայ կեանք“, որի մէջ ամփոփված են 1872 Թւականից մինչև 1891 Թ. «Մշակի» մէջ լոյս տեսած առաջնորդողները, յօդուածները և բանաստեղծութիւնները, որոնք նուիրված են կանանց հարցին ընդհանրապէս և հայ կնոջ առաջխաղացման գործին մասնաւորապէս: Գիրքը բաղկացած է 7+294 մեծադիր էջից, տպված լաւ թղթի վրա, Գր. Արծրունու մեծադիր զրաւիր պատկերով եւ մօզայիկ-նկար շապկով—հայ կնոջ էմբլեմային պատկերով:

2) „Մշակի“ քառասնամեակ“ Լ. Դանիէլեանի կազմած, 1872—1912 Թ.Թ., 132 էջ, տպված լաւ թղթի վրայ: Գրքի մէջ ամփոփված են՝ Գր. Արծրունու, Անդր. Արծրունու, Րաֆֆիի, Գ. Սունդուկեանի, Ա. Արփիարեանի, Ց. Տէր-Մարկոսեանի, Ալ. Քալանթարի եւ Հ. Առաքելեանի պատկերները:

«Մշակի» ոչ-բաժանորդների համար առաջին գիրքն արժէ 1 րուբլի, իսկ երկրորդ գիրքը՝ 50 կոպ.: Ճանապարհածախքը՝ 15—20 կոպ. գնողի վրա:

Մեր հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ“. Արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal "MSCHAK".

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ.

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Երեքշաբթի, յունվարի 29-ին

ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲԸ կը ներկայացնէ

I

ԲԱՑՎՈՒԾ

Կոմէդիա 3 գործ., հեղ. Ա. Ցագարելիի, Թարգմ. Միրաղեանի:

II

ՓԱՍՏԱԲԱՆԻ ՄՕՏ

Վօդէվիլ 1 գործ., Թարգմ. Դ. Տէր-Դաւթեանի:

Մասնակցում են. տ. տ. Արուսեակ, Գուլազեան, Ցասմիկ, պ. պ. Աղայեան, Բերոյեան, Ղազարեան, Մամիկոնեան, Ցարութիւնեան, Վրոյր, Տէր-Առաքելեան, Փիրումեան և ուրիշ.:

Սկիզբն է երեկոյեան ժամը 8-ին:

68. 1—1

ԲԺԻՇԿ

Յ. Մելիք-Նուբարեան

ներքին և երեխաների հիւանդութիւնների, առանձնապէս թոքերի:

Թոքախտի բժշկութիւնը տուբերկուլիններով և պնեվմատօրակսով:

Ընդունելութիւնը ՆՈՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՈՒՄ

Ամեն օր (առաւօտեան 12—1 ժ. (երեկոյեան 5—7 ժ.

Սօլօլակ, Ռտիշչեվսկայա 10 (Լերմոնտովսկ. դեղատան դիմացը):

(Ե. Հ. Կ.) առ. 746. 100—49

ԲԺԻՇԿ

Ե. Ի. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ

Ներքին, երեխայոց և ստամոքսա-աղիքային հիւանդութիւններ:

Պրոֆ. Mathieu-ի մասնագիտական կլինիկայից—Պարիզից

Ընդունելութիւնը (առաւ. ժ. 9—11-ը: (երեկ. ժ. 5—7-ը:

Միխայլովսկի պր. 86, տելեֆ. № 576.

(Ե.Հ.Կ.) առ. 179. 100—85

ԲԺԻՇԿ

ՇՈՒՇԱՆԻԿ ՆԱԲԱԹԵԱՆ

Ընդունում է հիւանդներ կանանց և մանկաբարձութեան վերաբերեալ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, երեկ. ժամը 5—6-ը:

Հասցէն՝ Ռտիշչէվսկայա № 1.

առ. (Կ. Ե. Հ.) 4. 100—11

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Սեփական հեռագիր)

Սարգվար, 26 յունվարի

Սալար-ուդ-Դովլէն ժամանեց. քաղաքիս դրութիւնը հանգիստ է:

Խաչատրեան

—

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

26 յունվարի

Թէհրան.—Սալար-ուդ-Դովլէն, դիմելով դէպի Խօրասան, սպառնում է Սաբզէվարին, որ ըստ երեւոյթին դիմադրութիւն ցոյց չի տայ:

Ոմանց ասելով Սալար-ուդ-Դովլէն ունի 300 ձիաւոր, միւսների ասելով 1000:

—

Պետերբուրգ.—Իշխան Հօհենլօէն ընդունվեց Կայսրից Ցարսկօյէ-Սէլօյի պալատում: Իշխանը երեկոյեան մեկնում է Վիէննա:

—

Վիէննա. — Պաշտօնական յօդուածում «Նէյէս Վինէր Տագէբլատում» ասված է. «Արտասահմանեան մամուլը կարևոր ու մեծ նշանակութիւն է տալիս Հօհէնլօէի յանձնարարութեանը խաղաղութեանը աջակցելու մտքով. Եռապետեան համաձայնութեան մամուլը, որ ուրախութեամբ քննադատում է Աւստրիայի տնտեսական ու ֆինանսական դժուարութիւնները ներկայ ճգնաժամի հետ կապելով, Հօհէնլօէի միսսիայի վերագրում է բուռն ցանկութիւն Աւստրիայի կողմից՝ տեսնել այդ միսսիան լուծված ինչ էլ որ լինի: Աւստրիայի դրութիւնը այնքան էլ դժուարին չէ: Այդ դրութիւնից կը գտնվի մի այնպիսի ելք, որպիսին համապատասխանէր միապետութեան արժանապատուութեանը ու հզօրութեանը»:

—

Բերլին.—Համալսարանում 1813 Թ. պատերազմի 100-ամեայ յօբելեանի հանդիսին կայսրը ճառ արտասանեց դիմելով ուսանողներին, և ասաց, որ պէտք է շարունակ յոյս դնել Աստուծոյ վրա, երբ Գերմանիան և Պրուսիան հարկադրված են լինում պատերազմելու. կրկնեց Բիսմարկի խօսքերը՝ Թէ «մենք, գերմանացիքս, վախենում ենք միմիայն Աստուծուց և ուրիշ ոչ ոքից երկրիս վրա»: Ճառը ընդհատվում էր ցնծագին աղաղակներով: Ուսանողական մասնաժողովի նախագահը իր ճառը վերջացրեց այսպէս. «Եթէ այժմ նորից հնչէ հայրենիքի ձայնը ուսանողներին, պատասխանը կը լինի միաբերան՝ «Բուրշէն խէրաուս» բացագանչութիւնը»:

—

Պետերբուրգ.—Գեներալ Սկուգարեվսկիի նախագահութեամբ կայացաւ 200 հոգու ներկայութեամբ սլաւոնական խնճոյք: Բոլոր ներկայ գտնվողները երգեցին ազգային օրհներգ: Որոշվեց պալատի մինիստրի միջոցով ուղարկել ամենահպատակ հեռագիր Թագաւոր Կայսրին և բալկանեան Թագաւորներին հեռագրով ցանկանալ աջողութիւն:

—

Բրիւսէլ.—Պալատը մերժեց սօցիալիստների առաջարկութիւնը սահմանադրութիւնը վերաքննելու և ընդհանուր հաւասար ընտրողական իրաւունք մտցնելու մասին: Քուէարկութիւնից առաջ սօցիալիստների լիդէր Վանդերվէլդէն Ֆրակցիայի կողմից կարդաց մի յայտարարութիւն ընդհանուր գործադուլի սպառնալիքով:

—

Ալէքսանդրիա.—Եկան նախկին մեծ վէզիր Քեամիլ-փաշան, շէյխ-ուլ-իսլամը և մինիստր Րէշիդ բէյը:

—

Ուրգա.—Մոնգոլական կառավարութեան տեղեկութիւնների համաձայն, չինական կառավարութիւնը Խալխայի դէմ գործելու համար կազմակերպել է մօտ 40.000 զինուորից բաղկացած զօրաբանակ:

—

Տօկիօ.—Պարլամենտի նիստերը վերսկսվելուց յետոյ սպասվում են ցոյցեր, որի պատճառով եկել են աւելի քան 1000 ոստիկաններ:

—

Վաշինգտօն.—Կենտրօնական Ամերիկա ուղարկվեցին երեք ռազմանաւ այնտեղ բռնկված անկարգութիւնների պատճառով:

—

Մէքսիկօ. — Բռնկվեց զինուորական ապստամբութիւն: Զօրքերը գրաւեցին ազգային պալատը և հասարակական շինութիւնները: Փողոցներով շրջում են պահակախմբեր:

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

—

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

26 և 27 յունվարի

Կ. Պոլիս. — Սուլթանական հրամանագրով հրատարակվեց ժամանակաւոր օրէնք, որ իրաւունք է տալիս քաղաքացիական ու զինուորական պաշտօնեաներից կազմված մասնաժողովին՝ ժողովել բոլոր մթերքները զօրքի համար, թողնելով անհրաժեշտ քանակութիւն ազգաբնակութեան գործածութեան համար: Առեւտրականներին տրվելու են վկայագրեր մասնաժողովի ժողոված մթերքի դրամական արժէքի մասին: Մի քանի առեւտրականներ, որոնք ապրանքներ էին պատուիրել արտասահմանում, վերադարձին պատուէրները.

«Իխտամ» լրագիրը հաղորդում է, որ 400 ընտանիք մեկնել են Գալլիպոլիից: Մեկնողների թւումն է և նահանգապետի ընտանիքը:

Յունվարի 25-ից Բուլաիրի մօտ տեղի է ունենում արիւնահեղ կռիւ:

Գալլիպոլի ուղարկվեցին հետևակ զինւորներ:

Փոքր-Ասիայի նաւահանգիստներում կալանաւորվել են Մակեդոնիայից գնացած 20 բօլգար Թափառող առեւտրականներ:

—

Կ. Պոլիս.—«Թանինի» ասելով, բօլգարները, որպէսզի Թագցնեն իրանց նահանջումը Չաթալջայից, առաջաւոր դիրքերում դրեցին մանեկեններ զինւորների փոխարէն ու ծխնելոյգ-խողովակներ՝ Թնդանօթների տեղ:

Ղալաթիայում այրվեցին 300 տուն ու խանութ, մեծ մասամբ մահմեդականների: «Ռոստիսլավի», «Կալուգայի» և «Դօնէցի» նաւաստիները արիութեամբ օգնում էին հրդեհը չէզոքացնելու գործին:

Նախկին մեծ վէզիր Հակկը փաշան յանձնարարութեամբ մեկնեց այցելութիւններ գործելու եւրոպական կաբինետներին:

Թիւրքական տեղեկութիւնների համաձայն բօլգարները Դէրկօսի մօտի 3 օրեայ կռւից յետոյ նահանջել են, թողնելով 10 մեծ Թնդանօթ:

Թիւրքաց ռազմանաւերը ռմբակոծեցին Սիլիվրիան և ափ իջեցրին զօրքեր, որոնք և գրաւեցին բարձունքները:

Եկան իտալական երկու և ֆրանսիական մի պատերազմական նաւ:

—

Սօֆիա.—Բօլգար-ռումինական բանակցութիւնները, որոնք սկսվել էին Լօնդօնում, կը շարունակվեն այստեղ: Բօլգարիայի պատգամաւորներն են Դանէվը և Կ. Պոլսի նախկին դեսպան Սարաֆօվը՝ Ռումինիայի կողմից՝ Սօֆիայի դեսպան Գիկը:

Ֆէրդինանդ Թագաւորը մեկնեց գլխաւոր բանակը:

Չաթալջայում երէկ Թիւրքերը երեք ուղղութեամբ փորձեցին դիմել յարձակման, սակայն ցիրուցան արվեցին կորուստներով:

Ադրիանուպօլսի ռմբակոծութիւնը աջողութեամբ շարունակվում է:

—

Պօդգօրիցա.—Թագաւորազն Դանիլօն մեկնեց Բարդանիօլի դէմ սկսված գործողութիւնները դիտելու համար: Բարդանիօլը ամրացված է շատ ուժեղ կերպով:

Թագաւորը առաւօտից գտնվում է Գրուդիում և հեռախօսով հրամաններ է տալիս:

Ժամը 10-ին սկսվեց Բարդանիօլի ռմբակոծութիւնը, միաժամանակ չեռնօգօրական զօրքերը դիմեցին յարձակման: Ժամը 11$^{1}/_{2}$-ին Շումատա-Գլավիցան վերցվեց: Ժամը 12$^{1}/_{2}$-ին կարելի եղաւ վերցնել Գայտանի լեռնաշղթան: Այսօրին սերբ զօրքերը չեռնօգօրցիների հետ միասին վերցրին Բուշատը:

Յունվարի 24-ին Թագաւորը հեռագրեց Թագուհուն՝ Ցետինիէ, որ յունվ. 25-ին Թիւրքական դիրքերը կենթարկվեն ռմբակոծութեան. ճիշդ է, շատ չեռնօգօրցիք կընկնեն կռւի դաշտում, բայց առանց կորուստների յաղթութիւն չէ լինում:

Յունվարի 25-ին Վէշօվիչի, Վուկչինօվիչի և Պետրօվիչի զօրամասերը մօտեցան Մեծ Բարդանիօլի պատնէշներին: Կատաղի կռիւը, որ տևեց ամբողջ գիշերը, շարունակվում է մինչև այժմ. Թիւրքերի և չեռնօգօրցիների կորուստներն ըստ երևոյթին չափազանց խոշոր են: Այսօր ոչնչացաւ Մուսէշիվա Գլավիցայի ամբողջ Թիւրքական զօրագունդը, բացառութեամբ անձնատուր եղած 20 հոգուց: Զօրքերի աջ թեւը արդէն մօտեցել է Տարաբօշի դիրքերին:

—

Դրուցա.—Սկսվեց կատաղի արտիլերիական կռիւ Տարաբօշի Թիւրքաց ամրութիւնների և Մուրիկանում գտնվող չեռնօգական մարտկոցների միջև:

—

Սօֆիա.—Թագաւորը և Թագաւորազները գիշերով մեկնեցին Դէդէաղաչ:

Չաթալջայում Թիւրքերի ձեռնարկած գաղտնի յարձակման մանրամասնութիւնները. վեց զօրախումբ արտիլերիական կրակի պաշտպանութեամբ յարձակւում գործեցին Արնաուտ-Քէօյի մօտերը բօլգարների վրա, բայց յետ մղվեցին մինչև Բէօյիւք-Չեքմէջէ կամուրջը: Մի ուրիշ գունդ ենթարկվեց բօլգարների գրոհին և ամբողջովին ոչնչացաւ: Անաջող անցան նոյնպէս Թիւրքերի բոլոր ջանքերը յարձակման դիմելու Դերկօսի մասում: Բոլոր Թիւրք զօրքերը վերադարձան իրանց դիրքերը:

Բօլգարական օդագնացները Թռիչքներ են կատարում Չաթալջայի վրա:

—

Աթէնք.—Երկու յոյն օդագնաց-օֆիցէր աէրօպլանով կատարեցին Թռիչք 2 ժամ ու 20 րոպէ: Բարձրանալով 1200 մետր, նրանք Թռան Դարդանէլի եւրոպական ափի վրայով, դիտեցին Թիւրքական ռազմանաւերի վիճակը, նետեցին չորս ռումբ նաւերի ու ամրութիւնների վրա և վերադարձան Լէմնոս, չը վնասվելով Թիւրքաց նաւերից արձակած կրակից:

—

Ցետինիէ.—Չեռնօգօրական հարաւային զօրքը հասաւ մինչև Զուօս գիւղը Տարաբօշի տակ. ձախ թեւը հասաւ մինչև Շիրօկայա գիւղը՝ լճի ափին: Չեռնօգօրական զօրքերը ներկայումս մօտեցել են Տարաբօշի դիրքերին 120—200 մետր հեռաւորութեամբ:

—

Դրումէմիր.—Լոյս շաբաթվայ գիշերը չեռնօգօրցիք վառեցին երեք անգամ կրկնված գրոհը Մեսէմուսէլիմի վրա: Գերի Թիւրքերը հաստատում են, որ Հասան-Րիզա-բէյը գնդակահարվել է:

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԴԷՊՔԵՐԸ

(ԼՐԱԲԵՐԻ ՄԸ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ)

(Սեփ. Թղթակցից)

—

Նոր դահլիճին գործունէութիւնը

Կ. Պոլիս, 18 յունուար

Նոր դահլիճը իրապէս զինուորական դիկտատօրութիւն մըն է, որ կը հաստատէ երկրին մէջ:

Ինչ որ նախորդ դահլիճը ըրած էր կազմալուծելու համար Իթթիհադը և կառավարութեան պաշտօնէութենէն մաքրագործելու իթթիհադականները, այսօր փչացած է, վասնզի ներկայ դահլիճին առաջին գործը եղաւ վտարել բոլոր այն պաշտօնեաները, որ նախորդ դահլիճը գործի գլուխ անցուցած էր, և կը վերահաստատէ իթթիհադական վտարեալները:

Այս շատ աւերառական գործողութենէն յետոյ՝ դահլիճին զբաղեցնող առաջին ու անմիջական գործը, բնական է Թէ, պիտի ըլլար պետութեանց հաւաքական ծանուցագրին պատասխանը, որ այնքան յապաղած էր արդէն:

Դանլեճը այս պատասխանը խմբագրելու համար պաշտպանէս տագնապի մատնուեցաւ և գրեթէ բոլոր քաղաքական հեղինակութիւն ենթադրուած անձերու հարցում ըրաւ։ Հակառակ անոր, որ Նորատունկեան ամեն դիմում մերժելով չէր ուզած ստանձնել արտաքին գործերու մինիստրութիւնը, չուարած երիտ․-Թիւրքերը իրենց համար նուաստութիւն չհամարեցին դիմել անոր և անոր խորհուրդներէն օգտուիլ։ Վերջապէս պատրաստուեցաւ այս ծանրակշիռ վաւերագիրը և որոշուած էր երէկ մատուցանել, երբ Լոնդոնէն հասաւ շանթահարիչ լուրը, թէ խզուած էին հաշտութեան բանակցութիւնները և, զինադադարի պայմաններուն համաձայն, պատերազմը պիտի սկսէր 4 օրէն։

Այս սարսափեցուցիչ հարուածը ամենաբուռն տպաւորութիւն ըրաւ, և երէկ կառավարութիւնը պահ մը վարանեցաւ ծանուցագիրը մատուցանելու։

Առտուն Մահմուդ-Շէվքէթ-փաշա այցելած էր աւստրիական դեսպանին և անկէ մեկնելու միջոցին հոն թողած էր իր թիկնապահը։

Շէվքէթ-փաշա յետոյ այցելած է ֆրանսական դեսպանին։

Իր աւստրիական դեսպանատունէն մեկնելէն յետոյ հոն կը հասնի Սայիդ-Հալիմ-փաշա, և տակաւին իր ինքնաշարժէն վար չիջած՝ իրեն կը մօտենայ եպարքոսին թիկնապահը և քանի մը խօսք կ՚ընէ։ Ասոր վրայ Սայիդ-Հալիմ-փաշա, առանց ծանուցագիրը յանձնելու դեսպանին—որ երիցագոյնն է դեսպանաց—կը մեկնի Բ. Դուռ։

Իրիկուան դէմ, կ՚երևայ թէ՝ փոքր սրբագրութենէ մը յետոյ, ծանուցագիրը վերստին հաղորդուած է դեսպանաց։

Ծանուցագրի նոր խմբագրութիւնը կատարելապէս անկումն է օսմ․ նոր քաղաքականութեան, վասնզի Բ․ Դուռը յանձն կառնէ Էդիրնէ քաղաքին կէսը տալու, ինչ որ կրնայ լաւ առաջարան մը ըլլալ միւս կէսն ալ զիջելու համար Բուլղարիոյ։

Ահա այդ նշանաւոր վաւերագրին պատճէնը․

«Ստորև ստորագրող արտաքին գործոց մինիստրս՝ Աւստրիոյ, Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Ռուսիոյ, Գերմանիոյ և Իտալիոյ դեսպաններուն կողմէ ամսոյս 17-ին նախորդիւ տրուած հաւաքական ծանուցագրին բովանդակութեանը տեղեկացաւ։

«Օսմ․ կառավարութիւնը չի տարակուսիր հաստատելու, թէ հաշտութեան կնքումը ընդհանուրի շահերուն կը համապատասխանէ, և կը խոստովանի, թէ լաւագոյն է կարելի եղածին չափ շուտ վերջ տալ պատերազմի մը, որուն շարունակման ոչ մէկ կերպով կուզէ պատճառ տալ։

«Վերը յիշուած հաւաքական մեծ պետութիւնները իրենց սկզբունք ընտրած են օսմ․ կառավարութեան խորհուրդ տալ, որ Էդիրնէն ձգէ բալկանեան դաշնակիցներուն և Եգէական ծովուն կղզիներուն բաղդը որոշելու խնդիրը իրենց յանձնէ։

«Օսմ․ կառավարութիւնը շատ մեծ զոհողութիւններ յանձն առնելով իր հաշտարար ոգիին անժխտելի ապացոյցները տուած ըլլալը յայտնել պարտականութիւն կը համարէ։ Էդիրնէի քաղաքը իսլամական քաղաք մը և Թիւրքիոյ երկրորդ մայրաքաղաքը ըլլալով, ինչպէս նաև օսմ․ պետութեան հետ անքակտելի կերպով կապուած ըլլալով՝ յիշեալ քաղաքի յանձնման լուրը նոյնիսկ ամբողջ երկրին մէջ այնպիսի յուզում և ըմբոստացում մը առաջ բերաւ, որ նախորդ դահլիճը ստիպուեցաւ հրաժարական տալ։ Ասով հանդերձ՝ օսմ․ կառավարութիւնը իր խաղաղասիրական տրամադրութեանց իբր վերջին փաստ մը տուած ըլլալու համար՝ Էդիրնէ քաղաքին Մարիցայի ձախ ափին վրայ գտնուած մասը իրեն վերապահելով, աջ ափին կողմը գտնուած միւս մասին կարգադրութիւնը պետութեանց որոշման յանձնելու տրամադիր է։

«Մզկիթները, գերեզմանները և ուրիշ կրօնական ու պատմական յիշատակարանները քաղաքին Մարիցա գետին ձախ ափին կողմը գտնուող մասին մէջ ըլլալով, յիշեալ քաղաքամասին օսմ․ գերիշխանութեան տակ մնալը՝ օսմ․ կառավարութեան համար այնպիսի անհրաժեշտութիւն մըն է, որ երկիրը շատ աղէտալի հետևանքներու ծնունդ տուող բախման մը չենթարկելու համար այս անհրաժեշտութիւնը անտես առնել անկարելի է։

«Գալով Եգէական կղզիներուն, օսմ․ կառավարութիւնը այս կղզիներէն մէկ մասը Դարդանէլի նեղուցին մօտ ըլլալուն պատճառով՝ անհրաժեշտ կը նկատէ մայրաքաղաքի պաշտպանութեան համար, իսկ Ասիական Թիւրքիոյ լրացուցիչ մէկ մասը կազմող միւս կղզիները Անատոլուի ապահովութեան տեսակէտէն նոյն չափով անհրաժեշտ ըլլալը ծանուցանել պէտք կը զգայ։

«Այս կղզիներուն վրայ, օսմ․ կառավարութեան ազդեցութիւնը նուազեցնելու ձգտող, ոևէ կարգադրութիւն զանոնք պիտի դնէ այնպիսի վիճակի մը մէջ, որ դրացի եզերքներուն վրայ խռովայոյզ ազդեցութիւն մը պիտի ունենայ։ Եւ ասոր հետևանքը այն պիտի ըլլայ, որ Եւրոպայի հանգստեան և անդորրութեան մինչև հիմա սպառնացող՝ Մակեդոնիոյ նախկին վիճակը նոյնութեամբ հոն ևս պիտի ստեղծուի։ Այդպիսի կարգադրութիւն մը, որուն օսմ․ հանրային կարծիքին վրայ առաջ բերելիք յոյզի տպաւորութիւնը մէկ կողմ ձգենք, բացայայտ է, որ տեական խաղաղութեան հաստատումին և օսմ․ կառավարութեան՝ տևականութեան և ամրապնդումին փափաքող պետութեանց բաղձանքներուն իսկ հակառակ է։ Ուստի օսմ․ կառավարութիւնը Եւրոպայի շահերուն հետ կապ ունեցող Դարդանէլի նեղուցին ամբողջականութիւնը պահպանել պայման դնելով՝ բալկանեան կառավարութեանց գրաւման տակ գտնուող կղզիներու մասին պետութեանց տուած որոշումը կրնայ ընդունիլ։ Օսմ․ կառավարութիւնը համոզուած է, որ մեծ պետութիւնները մինչև հիմա ցոյց տրուած մեր զոհողութիւնները արդարացիօրէն գնահատելով՝ առաջիկային բալկանեան դաշնակիցներուն կողմէ տեղի ունենալիք ոևէ նոր պահանջ երբ մերժուի Բ․ Դռնէն, պետութիւնք իրաւունք պիտի տան մեզ։

«Բ․ Դուռը ճշմարիտ գոհունակութեան զգացումով մը իբր մօտենալ կ՚ընդունի իր երկրին զարգացման համար հարկ եղած նիւթական և բարոյական խոստացուած աջակցութիւնները և յոյս ունի, որ կատարելապէս ազատ պիտի թողուի այդ նպատակին հասնելու համար, ազատ մաքսային դրութիւն հաստատել, որուն ոչ միայն օսմ․ հպատակները ենթակայ պիտի գտնուին, այլ նաև օտարահպատակներն ալ։ Միւս կողմէ՝ օսմ․ կառավարութիւնը յոյս կը դնէ պետութեանց վրայ, որ, հաշտութենէ ետքը, երկրին թղթատարական գործառնութիւնները կանոնաւորելու նպատակով, օտար թղթատուները և կապիտուլասիոնները ջնջելու հաւանութիւնը չպիտի զլանան և այս կերպով միայն կարելի պիտի ըլլայ իրենց կողմէ հաւաքական ծանուցագրին մէջ խոստացուածները իրագործել»։

Այս պատասխանը չունի այն առարկութիւնը, որուն կը սպասէր անշուշտ Քեամիլ-փաշայի դէմ գրգռած ժողովուրդն ու հանրային կարծիքը, եթէ ասանկ բան մը գոյութիւն ունի Թիւրքիոյ մէջ։

Դարձեալ շատ դիտելի է, որ Քեամիլ-փաշա իր գիջումովը Եւրոպայէն փոխադարձաբար զոհողութիւններ պահանջելու համար դրած սկզբունքը և Թիւրքիոյ տնտեսական վերականգնման համար ծրագրած միջոցներն ինքն ալ կ՚ընդօրինակէ գրեթէ։

Հետևաբար իթթիհադական դահլիճը, հակառակ ամբաստանելուն իր նախորդը, գրեթէ նոյնութեամբ կը գործադրէ իր նախորդին գծած ուղղութիւնը։

Սակայն արդէն կ՚երևայ թէ շատ ուշ մնացած է, և պատերազմին վերսկսումը այլ ևս անխուսափելի է։

Եւ կ՚երևայ թէ երիտասարդ-Թիւրքերու յախուռն ու խիզախ ընթացքը Եւրոպա պիտի պատժէ այս կերպով, Գերմանիոյ ազդեցութիւնը Արևելքի մէջ այս կերպով վերականգնելու տխուր ձեռնարկը վերստին չարաչար պատժելու համար, ինչպէս պատուհասեցին ասկէ առաջ՝ անոր գերմանասէր հակումները։

Սպասենք նոր դրուագներուն պատերազմէն։

Հայորդի

ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ ՆՈՐ ՎՏԱՆԳԸ

Պատմութեան մէջ բոլոր թոյլ և անկարող պետութիւնները քայքայվել են, լուծվել, բաժան-բաժան եղել ու անհետացել, տեղի տալով աւելի զօրեղ, աւելի կարող պետութիւններին։

Պատմական այս անողոք ճշմարտութիւնը վաղուց է, ինչ իրագործվում է Թիւրքիայի նկատմամբ և իրագործվում է սատիճանաբար ու մաթեմատիկական ճշտութեամբ։ Սուլթանների նախկին հզօր ու լայնատարած պետութիւնը, շնորհիւ իր հին, նախնական փտած սօցիալ-տնտեսական ձևերի և յետամնաց, լճացած քաղաքակրթութեան, աստիճանաբար անդամահատվելով՝ այսօր իր տերրիտօրիայի կէսից աւելին կորցրել է յօգուտ Անգլիայի, Աւստրիայի, Ռուսաստանի, Իտալիայի և ուրիշ նոր ու ժամանակի պահանջներին ընդառաջ գնացած պետութիւնների։

Թիւրքիայի ներկայ անդամահատութիւնը յօգուտ բալկանեան դաշնակից պետութիւնների դեռ լիովին չի վերջացել, դեռ որոշ երակներ կապում են Ասիական Թիւրքիան անդառնալի կերպով կորած եւրոպական վեց վիլայէթների հետ (չը հաշուած Պոլսինը), այսօր արդէն դիպլօմատիական շրջաններում և մամուլի մէջ շշուկ կայ մի նոր անդամահատութեան մասին, և այս անգամ Փոքր-Ասիայի նկատմամբ։

Այս լուրը, ինչքան էլ որ առայժմ սոսկ շշուկ է, այնու ամենայնիւ այնքան էլ հեռու չէ հաւանականութիւնից թէկուզ հէնց այն պատճառով, որ Ռուսաստանի շահերի համար խիստ ձեռնտու է տեսնել իր դեռ ևս վտանգաւոր հարևանին վերջնականապէս ջլատված ու միանգամայն անվտանգ դարձած․ իսկ այդ ակտը—Փոքր-Ասիայի անդամահատութիւնը — կատարելու համար մոմենտը խիստ յարմար է ու նպաստաւոր։

Ահա թէ ինչի մէջ է կայանում Թիւրքիայի նոր վտանգը։

Փակագծի մէջ ասենք նաև այն, որ եթէ մինչև այժմ Թիւրքիան չը կարողացաւ տնտեսապէս ու քաղաքականապէս կազդուրվել, զարգանալ և կուլտուրապէս բարձրանալ, որով միայն հնարաւոր կը լինէր թիւրքահայերի—ճակատագրօրէն մարտիրոսացած այդ ժողովրդի—սօցիալ-տնտեսական և իրաւական դրութեան բարելաւումը, այսուհետև նա միանգամայն անկարող է այդ իրագործել իր քայքայված ուժերով, այն ևս շրջապատված զօրեղ հարևաններով։ Թիւրքահայ ժողովուրդը թիւրքական սահմանադրութեան օրերին յոյս էր տածում, թէ գոնէ այս անգամ վերջ կը լինի իր անտանելի կացութեանը։ Սակայն, սահմանադրութեան միամեակը դեռ չը լրացած, նա յուսախաբվեց և այսօր, համոզված՝ որ թիւրք պետութիւնից անկարելի է ոևէ բան սպասել, փրկութեան յոյս է դրել Ռուսաստանի վրայ։

Թիւրքիան դարերի ընթացքում սովորել էր ուշադրութիւն չը դարձնել առհասարակ եւրոպական կարծիքի վրայ։ Սակայն այսօր ոչ Եւրոպան է նախկինը և ոչ Թիւրքիան․ այժմ նա, առաջին անգամը լինելով, սկսել է ոչ միայն հաշւի առնել եւրոպական կարծիքը, այլ և խիստ վախենալ նրանից։ Փոքր-Ասիայի անդամահատման հետևանքը և այդ ակտի իրագործման համար գոյութիւն ունեցող նպաստաւոր պայմանները ստիպել են թիւրքական բազմագլուխ և գլխակորոյս կառավարութեանը, շուտափոյթ ցիրկուլեարներ ուղարկել Եւրոպայի թիւրք հիւպատոսներին, որպէսզի սրանք միջոցներ ձեռք առնեն ցոյց տալու Եւրոպային, թէ Փոքր-Ասիան խիստ բարեկարգ ու խաղաղ վիճակի մէջ է, թէ հայերի դրութիւնը այնտեղ շատ ապահով է, նրանց յարաբերութիւնները թիւրք ժողովրդի ու կառավարութեան հետ խիստ բարեկամական են և այլն և այլն։

Եւ ահա սրանից երկու շաբաթ առաջ Ժընևի հայ ուսանողական միութիւնը մի պաշտօնական գրութիւն է ստանում նոյն քաղաքի թիւրք ուսանողական միութիւնից, որով վերջինս ծանուցանում է, թէ մտադրութիւն ունենալով Ժընևում կազմակերպել մի հասարակական միտինգ, որի համար արդէն ընտրված է մի առանձին յանձնախումբ, խիստ ցանկալի է համարում ունենալ միտինգին մասնակցող մի հայ ճառախօս ներկայացուցիչ, որը խօսէր հայ և թիւրք ժողովուրդների փոխադարձ յարաբերութիւնների (իմա՝ բարեկամական յարաբերութիւնների) մասին։

Հայ ուս․ միութիւնը այս գրութիւնը մի ընդհանուր ժողովի նիւթ է դարձնում և նրան մանրամասնօրէն քննութեան ենթարկելով՝ որոշում է ուղարկել երկու հայ ուսանողների այդ միտինգը կազմակերպելու կոչված յանձնախմբի մօտ՝ իմանալու հանգամանօրէն, թէ ինչ է իրօք միտինգի իսկական նպատակը, ովքեր են նախաձեռնողները և ինչ հարցերի մասին է խօսվելու ընդհանրապէս միտինգում։

Երկու հայ ուսանողները, Ժընևի թիւրքական հիւպատոսարանում միտինգը կազմակերպող յանձնաժողովի նիստին առանց ձայնի իրաւունքի ներկայ գտնվելուց յետոյ, բերում են հայ ուս․ միութեան ընդհանուր ժողովին մի շարք աննպաստ տեղեկութիւններ․ այսպէս՝ միտինգում խօսվելիք ճառերի բովանդակութիւնը սահմանափակվելու է Թիւրքիայում հայ և թիւրք տարրերի բարեկամական յարաբերութիւնների հարցով, թիւրք կառավարութեան մասին ոչ մի խօսք չի արտասանվելու միտինգում, բացի այդ՝ մի ոմն հրէայ ճառախօս էլ խօսելու է Թիւրքիայի հրէաների ընդհանուր դրութեան մասին և ապացուցելու է, որ հրէաները ոչ մի երկրում այնքան իրաւունքներ և այնքան հանգստութիւն չեն վայելում, որքան Թիւրքիայում։ Իսկ միտինգը կազմակերպելու կոչված յանձնախումբը բաղկացած է եղել մի քանի թիւրք ուսանողներից, մի եգիպտացուց, մի հրէայից և մի գերմանացուց՝ երեքն էլ անյայտ անորոշ անձնաւորութիւններ, որոնց նախագահութիւնը թիւրքամոլութեամբ, իրերի դրութեանն անտեղեակ լինելով՝ յանձն է առած եղել Ժընևի համալսարանի նախկին ռեկտոր Էդուարդ Մոնթէն։

Միտինգի տենդենցիան խիստ պարզ է։ Այն բոլոր խժդժութիւնները և սանձարձակ կամայականութիւնները, որոնք քրօնիկ կերպով կատարվում են Թիւրքիայի խաբեքերում քրիստոնեայ հպատակների և մասնաւորապէս հայերի նկատմամբ, առաջ են բերել եւրոպական խիստ աննպաստ կարծիք թիւրք կառավարութեան մասին և զանազան շշուկներ՝ Ասիական Թիւրքիայի անդամահատման շուրջը։ Անհրաժեշտ էր ուրեմն, որ թիւրք կառավարութիւնը Եւրոպայում իր գործակալների ձեռքով բոլորովին ուրիշ գոյներով ներկայացնէր իր երկրի ներքին դրութիւնը, մի ընդհանուր եւրոպական պրօպագանդով հակադրութիւն առաջ բերէր ընդհանրապէս հայերի՝ Եւրոպայում վերջերս նորից սկսած պրօպագանդին և մասնաւորապէս Ժընևում կազմակերպէր մի միտինգ, որ լիովին հակակշռէր այն հակաթիւրքական միտինգին, որ կազմակերպել էր նոյն քաղաքում սրանից մի քանի ամիս առաջ յայտնի Լ. Ֆավրը և որի մասին իր ժամանակին տեղեկացրել ենք «Մշակի» ընթերցողներին։

Հայ ուսանողական միութիւնը զգոյշ վերաբերմունք ցոյց տուեց այս փափուկ խնդրին։ Մի կողմից՝ չուզենալով մերժել թիւրք ուսանողութեանը և այդպիսով սառնութիւն առաջ բերել իրար մէջ, մանաւանդ որ ներկայ դէպքում, թիւրք ուսանողութիւնը՝ շովինիստական հովերով տարված՝ անգիտակցօրէն գործիք էր դարձել թիւրք բիւրօկրատիայի ձեռքին, միւս կողմից՝ անկեղծ ցանկութիւն չունենալով մասնակցել այդ միտինգին՝ թէկուզ համարելով նրան պրօպագանդի մի յարմար առիթ, հայ ուս․ միութիւնը մի պաշտօնական գրութեամբ պատասխանում է միտինգի յանձնախմբին, որ կը մասնակցէ միտինգին այն դէպքում միայն, երբ ազատութիւն կը տրվի հայ ճառախօսին ստանալու միտինգում վերջին ձայնը և արտայայտվելու այն բոլոր հարցերի մասին, որ կը յանձնարարէ նրան հայ ուսանողական միութիւնը։ Մի առաջարկ, որի հետ միտինգի յանձնախումբը ոչ մի կերպ չը պիտի համաձայնվէր։

Մինչ այս՝ յանձնախմբի նախագահ Է. Մոնթէն, ծանօթացած լինելով միտինգի բուն նպատակի և նրա շարժառիթների հետ և զգալով, որ անգիտակցօրէն ծուղակի մէջ է ընկել, հայ ուսանողական միութեան առաջարկը տեսնելուց յետոյ հրաժարվում է միտինգին նախագահելու պաշտօնից։

Ի պատասխան հայ ուսանողական միութեան վերջնական առաջարկի՝ թիւրք ուսանողութիւնը մի պաշտօնական գրութեամբ յետ է վերցնում իր ցանկութիւնը—ունենալ մի հայ ճառախօս իրանց միտինգում—ցաւ յայտնելով միևնոյն ժամանակ որ հայերը չեն մոռանում անցեալը և չեն ցանկանում նոր անկեղծ յարաբերութիւնների հիմք դնել հայ և թիւրք ազգութիւնների միջև։

Միտինգը, որ տեղի էր ունենալու յունվարի 13/26-ին, մոռացութեան տրվեց, երբ տեղի ունեցաւ Կ. Պօլսում յունվար 10/23-ի coup d'etat-ն, այդ անսպասելի ու յանկարծական յեղաշրջումը։

Արդ, հարց է ծագում, թէ կաշողվի՞ արդեօք ներկայ իթթիհադական կառավարութեանը փրկել քայքայման պրօցէսի մէջ արդէն խիստ առաջ գնացած երկիրը, ստեղծելով թերևս այդպիսով նաև թիւրքահայերի համար գոնէ շատ ու քիչ տանելի վիճակ, և կը կարողանա՞յ արդեօք նոր կառավարութիւնը խելացի ու խոհեմ վարմունքով աջողակ դուրս գալ այն դժուարին, բարդ ու խիստ պատասխանատու դրութիւնից, որի մէջ գտնվում է այս րօպէիս Թիւրքիան, փարատելով այդպիսով նաև վերահաս նոր վտանգը։

Հազիւ թէ․․․ Այդ նոյն կառավարութիւնն է, որ երկրի համար անօգտակար դուրս եկաւ դեռ այնպիսի շրջանում, երբ Թիւրքիան գտնվում էր շատ աւելի ազատ, լայն և նպաստաւոր պայմանների մէջ։

Ժընև Ա. Չ.

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾ ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՉԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Անցած դեկտեմբեր ամսին լրացաւ հանգուցեալ ռուս հռչակաւոր գիտնական լեզուագէտ, ակադեմիկոս Եակօվ Կարլօվիչ Գրօտի ծննդեան 100-ամեակը։

Մայրաքաղաքի թերթերը այդ առիթով նուիրեցին մի շարք յօդուածներ անուանի գիտնականի գործունէութեան մասին, առանձնապէս մատնանշելով ռուս լեզուի ուղղագրութեան բարենորոգման համար կատարած նրա մի շարք գիտական աշխատութիւնները։

Իբրև արդիւնք վերոյիշեալ լեզուագիտական աշխատութիւնների, հանգուցեալ Գրօտը 80-ական թւականներին գիտութեանց ճեմարանի հաւանութեամբ կազմեց ռուս լեզուի ուղղագրութեան ձեռնարկ, որ ունեցաւ բազմիցս հրատարակութիւններ և տասնեակ հազարներով տարածվեց։ Այժմ, ինչպէս յայտնի է, ռուսական ուղղագրութիւնը ամեն տեղ համաձայն Գրօտի է․ «по Гроту»․

Գիտութեանց կայսերական ճեմարանը Գրօտի ծննդեան 100-ամեակի առիթով պատուեց նրա յիշատակը՝ գումարելով անցած դեկտեմբերի 15-ին առանձին հասարակական հանդիսաւոր նիստ ճեմարանի

Լայնածաւալ Ռուսաստանի բոլոր գրագէտ շրջաններում Գրօտի անունը յայտնի է իբրև ռուսական ուղղագրութեան բարենորոգչի։ Նրա ձգտումները՝ կանոնաւորել ռուսական ուղղագրութիւնը՝ սկզբում չը գտան միաձայն հաւանութիւն։ Գրօտի բարենորոգչական ձգտումները, նրա առաջարկած ուղղագրական բարենորոգումները առաջ բերին կատաղի բողոքներ։ Շատերը կտրականապէս հրաժարվում էին գրել այնպէս, ինչպէս առաջարկում էր Գրօտը, օրինակ՝ копейка, взашчей, спесь և այլն։ Սակայն հետզհետէ բողոքները լռեցին, և ներկայումս ամեն տեղ պարտադիր է ուղղագրութիւնը «по Гроту», որ և կոչվում է նաև ակադեմիական ուղղագրութիւն՝ академическое правописаніе․

Հանգուցեալ Գրօտը Ցարսկօ-Սելօյի լիցէօնի սան է։ Նա 40-ական թւականներին նշանակվեց Հելսինգֆօրսի համալսարանի ռուս լեզուի և գրականութեան պրօֆեսօր, ապա անցաւ Ալէքսանդրեան լիցէօնը և միաժամանակ հրաւիրվեց դաստիարակ ապագայ կայսրի՝ Ալէքսանդր III-ի և Մեծ Իշխան Նիկօլայ Ալէքսանդրօվիչի։ Յետագայում ընտրվեց գիտութեանց ճեմարանի անդամ՝ դարձաւ ակադեմիկոս, ճեմարանի ռուսական լեզուագիտական բաժանմունքի նախագահ, իսկ վերջին տարիները՝ ճեմարանի փոխ-նախագահ։

Ինչպէս նկատեցինք, հասարակութեան լայն խաւերում մեծ ժողովրդականութիւն է վայելում Գրօտի կազմած «Ռուսական

Նրա ուղղագրութեան հիմնական սկզբունքներն են՝ հեշտութիւն, պարզութիւն և միօրինակութիւն։

Նախ քան ձեռնարկ կազմելը, Գրօտը ուսումնասիրեց եւրոպական գրեթէ բոլոր լեզուների ուղղագրութիւնը անցեալում ու ներկայում և իր աշխատութիւնը հրատարակեց երկու մեծածաւալ հատորի մէջ։

Այդ ուսումնասիրութեան արդիւնքն էր այն հիմնական գաղափարի լուսաբանումը, թէ ամեն մի լեզուի ուղղագրութիւնը չէ մի անշարժ և անփոփոխ պայման, այլ ուղղագրութիւնն էլ փոփոխվում է ժամանակի, կեանքի պայմանների ու հանգամանքների համեմատ։ Ուղղագրութիւնը աղքատով փոփոխվեց և ձգտում է դէպի հեշտն ու պարզը, մօտենալով արտասանութեան։

Այդ ոգով և ուղղութեամբ Գրօտը ձեռնարկեց ռուսական ուղղագրութեան բարենորոգման գործին, որ և ունեցաւ ամենափայլուն հետևանք։

Յետագայում ռուսական ուղղագրութեան համար Գրօտի կատարած բարենորոգումները համարվեցին չափաւոր և 90-ական թւականներին գիտութեանց ճեմարանի լեզուագիտական բաժանմունքում կազմվեց մի յատուկ յանձնաժողով, որին առաջադրվեց ձեռնարկել ռուս լեզուի ուղղագրութեան արմատական բարենորոգման։

Վերոյիշեալ յանձնաժողովը ակադեմիկոս Ֆորտունատովի նախագահութեամբ արդէն աւարտել է իր աշխատութիւնը և այժմ զբաղված է ուղղագրութեան վերաբերեալ

հարցերին տրված պատասխանների ուսումնասիրութեամբ։

Յանձնաժողովը ի միջի այլոց առաջարկում է միանգամայն դուրս ձգել ъ-ի և ѣ-ի գործածութիւնը, վերացնել այբուբենից θ, і, ѝ և պահել մի տեսակ գիր ի հնչիւնի համար․ ago, эго վերջաւորութիւնները, նաև его գրել ого, ово, ево և այլն։

Հեռու չէ ժամանակը, երբ այս նոր ուղղագրութիւնը, որ ստացել է գիտութեանց ճեմարանի լեզուագիտական բաժանմունքի հեղինակաւոր հաւանութիւնը, կիրառվելու է կեանքի մէջ, եթէ չը հանդիպէ այլ և այլ խոչընդոտների լուսաւորութեան մինիստրութեան կանցելեարական մթնոլորտի մէջ նստած չինովնիկների կողմից․․․

Ինչպէս յայտնի է, նոյնիսկ մայրաքաղաքների ամենատարածված ռուսական մեծ օրաթերթերն էլ, օրինակ՝ «Новое Время», «Рѣчь», «Рус. Вѣд.» և այլն, ինքնաբերաբար մտցնում են ուղղագրական փոփոխութիւններ գրութեան հեշտութեան և պարզութեան համար․ օրինակ՝ գրում են комисія, мисія, металъ և այլն․ յատուկ բառերի բաժնում գտնում էք գրութիւններ առանց ъ-ի, ѣ-ի տեղ е և այլն։

Այսպէս ուրեմն ուղղագրութեան բարենորոգման գործը ռուս լեզուի համար դեռ համարվում է թերի, կիսատ, չը նայած Գրօտի կատարած ուղղագրական յեղաշրջման, և այժմ պահանջ է զգացվում աւելի առաջ գնալու, աւելի արմատական բարենորոգման փոփոխութիւններ մտցնելու ռուս լեզուի ուղղագրութեան մէջ։

Ցոյց տալու համար թէ մինչ որ աստիճան այժմէական է ուղղագրութեան բարենորոգման հարցը ոչ միայն մեզ մօտ, այսինքն ռուս և հայ լեզուների համար, այլ և Եւրոպայում, մենք առաջ կը բերենք «Рус. Вѣд.» թերթում այդ հարցին նուիրված յօդուածից հետևեալ կտորը․ «L. Clédat-ի Grammaire raisonnée de la langue française-ում տպված յայտնի առաջաբանի մէջ, որ կազմել է Գաստօն Պարիսը՝ ռոմանական լեզուագիտութեան աստղը, այսպէս է բացատրում այն, ինչ որ ուղղագրութեան մէջ դպրոցի համար համարվում է ճակատագրական։ Ցոյց տալով, որ գրութեան մէջ գոյութիւն ունեցող ուղղագրական խաղերը արդիւնք են տիրացուների մտածողութեան, տիրացուների, որոնք գաղափար անգամ չունէին լեզուագիտութեան գիտական սկզբունքների մասին, ֆրանսիական ակադեմիկոսը շարունակում է․ «Եւ ահա այդ անմիտ ու անհեթեթ բաների վրայ, հարիւր անգամ աւելի խրթին ու չիթ և աւելի ևս վնասակար առողջ մտքի կազմակերպման համար, քան միջնադարեան ամբողջ սխօլաստիկան, ծախսում են երկար ժամեր մեր տղաների պարապմունքների համար․․․ Դասաւանդել և սովորել քերականութիւն — ահա թէ ինչն է մեզ մօտ կոչվում դասաւանդութիւն և ուսուցում ֆրանսիական լեզուի, և մենք գրքերի և ճառերի մէջ չենք դադարում միմեանց շնորհաւորելու այդպիսի զբաղմունքների առաջադիմութեան համար․ մենք լի զարմանքով ու մինչև իսկ

ՆՈՒԷՐՆԵՐՆ ԻՐԵՆՑ ՆՊԱՏԱԿԻՆ ՉԵՆ ԾԱՌԱՅԻՐ

—

Խոտորջուր, 12 յունուար

Խեղճ Խոտորջուրի անտէր հայեր: Տուէք, տուէք, շարունակ տուէք: Կայմակամը եւ տուէք, և 400 ոսկի պահանջեց իանէ: Ուրիշ կաւ և 400 ոսկի պահանջեց խանէ: Ուրիշ տեղեր կամքով է խանէն, ՝հոս բանի....: վերջապէս՝ սակարկելով 180 ոսկիի գոհ եղաւ: Եւ ինչու չըլլար:

Քանի մը օրէն քննիչ մը եկաւ, թէ՝ «պետութեան սնդուկը միայն 100 ոսկի մտած է. դուք, ինչպէս լսեր ենք, 180 ոսկի տուած էք»:

Կայմակամ բէյը 80 ոսկի միւս գրպանը մտցած է եղեր, իսկ, որ զարմանալին է, այս շաբաթուայ պաշտօնական թերթին մէջ գրուած էր, տեսանք, կարդացինք՝ 3,500 ղրուշ, 18,000, 3000, 180 ոսկի, 35 ոսկի և այլն: Չեմ գիտեր, թէ մինչև Պոլիս հասնելուն 5 ոսկի սէլամէթ, առանց փորձանքի պիտի հասնի տեղը՝ այն թշուառ գորքերուն, որ պառկած են մզկիթներու պաղ մարմարին սալայատակներու վրայ, առանց անկողինի, առանց փառցի....: Սա ոչ զրպարտութիւն է, ոչ ալ իֆթիրա, այլ զառն ճշմարտութիւն: Առաջին անգամ մէջտեղ հանողը ես էի, և հիմա ալ հրապարակաւ բողոքելու քաջութիւնը ես կունենամ:

Վահան Գ. Շապանեան

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՄԱՍԻՆ

—

Կ. Պոլսի հայոց պատրիարքարանի Բ. Դրան կողմից գրաւած գրութիւնների մէջ եղել է Պարիզի հայ պատուիրակութեան նամակները:

—

Կ. Պոլսում փակվեց հայկական «Ժամանակ» թերթը «Հայերը չեն կարող զոհաբերութիւններ անել ազգային ինքնապաշտպանութեան գործին, երբ նրանց մորթում են Անատոլիայում» վերնագիրը կրող յօդուածի համար:

—

Ի նկատի ունենալով, որ շատ կողմերից դիմում են Հ. Առաքելեանին և խնդրում տեղեկութիւններ հաղորդել իր ուղեւորութեան մասին Պարիզ, ինչպէս և այն ջանքերի ու աշխատութիւնների մասին, որ գործադրել ու գործադրում է Նուպար-փաշայի պատգամաւորութիւնը հայոց հարցի վերաբերմամբ, հարկաւոր ենք համարում յայտնել, որ առաջիկայ ուրբաթ, Տ. Նազարեանի Գրական-Գեղարուեստական Սալօնում Հ. Առաքելեան մտադիր է հաղորդել իր ուղեւորական տպաւորութիւնները, իսկ առաջիկայ շաբաթվայ ընթացքում մտադիր է կարդալ մի հրապարակական դասախօսութիւն հայոց հարցի և նրա այժմեան վիճակի մասին, անմիջապէս, երբ կը վերադառնայ Էջմիածնից, ուր նա գնալու է զեկուցումն ներկայացնելու Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին Պօղոս Նուպար-փաշայի յանձնարարութեամբ:

—

Մեր տաղանդաւոր գրող և բանաստեղծ Արշակ Չօպանեան, որի մի հմտալից յօդուածը հայոց հարցի մասին տպվեց «Մշակի» № 3-ում, այսուհետև կանոնաւորապէս աշխատակցելու է «Մշակին» Պարիզից:

—

Պարիզից վերադառնալիս, Հ. Առաքելեան, կանգ առնելով Բեռլինում, Նոր-Նախիջեւանում և Բագւում, խմբակցական անձանց շրջաններում զեկուցումն տուեց հայոց հարցի ներկայ դրութեան մասին:

—

Բեռլինում կազմվել է գերմանացի գիտնականներից և գրողներից մի յանձնախումբ, ղեկավարութեամբ Լէպսիուսի, որ նպատակ ունի ծանօթացնել հայոց հարցը և առհասարակ հայերին Գերմանիայի հասարակութեան:

—

Հայոց հարցի պրօպագանդայի համար կազմվել է նաև մի առանձին յանձնախումբ Պարիզում, որ պէտք է աշխատէ աջակցութեամբ հայասէր ֆրանսիացիների: Այդ յանձնախմբի անդամներն են՝ Արշակ Չօպանեան, Աւ. Ահարոնեան, Վ. Մալէզեան, Սարգսեան, Եամէրեան, Թնկրեան, Սվաճեան:

ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆԸ

—

Նուպար-փաշայի նախագահութեամբ գործող պատգամաւորութիւնը ուղարկել է մեզ տպելու հետեւեալ գրութիւնը.

Պարիզ, 27 յունուար (ն. տ.)

Ամենայն Հայոց Վեհ. Կաթողիկոսը բարեհաճեցաւ ազգային պատգամաւորութիւն մը կազմել, որուն նախագահութիւնը պատիւ ըրաւ ինծի վստահիլ և որուն միւս անդամներն են՝

Գեր. Գ. եպիսկ. Իւթիւճեան, վսեմ. Եագուպ փաշա Արթին, տեարք Մինաս-Չերազ և Ե. Ն. Մոստիչեան:

Սոյն պատգամաւորութիւնը պաշտօն ունի եւրոպական պետութիւններէն պահանջել իրագործումը այն բարենորոգումներուն, զոր Բ. Դուռը յանձն առած է գործադրել հայկական գաւառներուն մէջ՝ Բերլինի դաշնագրին 61-րդ յօդուածով:

Սոյն պատգամաւորութիւնը կազմելով, Նորին Վեհափառութիւնը մասնաւորապէս փափաքած է բանակցութիւնները կեդրոնացնել միակ տնօրինութեան մը ներքև, և խուսափիլ այն ամեն մասնակի կամ անհատական նախաձեռնութենէ կամ գործունէութենէ՝ որ հայկական դատին վնասաբեր բնոյթ մը կրնան ունենալ:

Նորին Սուրբ Օծութեան այս հրահանգներուն համակերպելու և այս ուղղութեան միութիւնը ապահովելու համար, պատգամաւորութիւնը կը բաղձայ մշտական և ուղղակի յարաբերութեան մէջ գտնուիլ ազգային զանազան գաղութներու և հաստատութեանց հետ, և իր յոյսը կը դնէ անոնց օժանդակութեանը և համերաշխ վերաբերումին վրայ:

Այս յարաբերութիւնները դիւրացնելու նպատակով՝ պատգամաւորութիւնը, հաճոյքը ունիմ ձեզի հաղորդելու, յատուկ դիւան մը հաստատեց, որ, իմ նախագահութեանս տակ, գլխաւորապէս պիտի զբաղի թղթակցելով զանազան վայրերու մեր հայրենակիցներուն հետ և անոնցմէ ընդունելով այն ամեն հաղորդագրութիւնները, որ կրնան ծառայել մեր պաշտօնին:

Ընդունեցէք, տէր խմբագիր, մեր խորին յարգանքին հաւաստիքը:

Նախագահ ազգ. պատգամաւորութեան

Պօղոս Նուպար

Յ. Գ.—Դիւանին յատուկ թղթակցութիւնները պէտք է ուղարկուին պատգամաւորութեան նախագահին յետագայ հասցէով՝

Mr. le President de la Délégation Arménienne, 15, Rue Jean-Goujon, Paris.

այն բարբարոս ժամանակները, երբ ֆրանսիական քերականութիւնը չէր ուսուցվում: Բայց մենք մոռանում ենք, որ այն ժամանակներն էին ապրում մեր հեղինակների լաւագոյնները... Հէյնէն ասաց, որ եթէ հռոմայեցիք տիրեցին աշխարհին, այդ այն պատճառով էր, որ նրանք չէին ստիպւում լատիներէն սովորելու: Ես էլ գայթակղվում եմ երբեմն ասելու, որ եթէ Պասկալը, Լաֆօնտէնը, Բոսսիւէն, Վօլտէրը այնպէս հրաշալի գրում էին ֆրանսերէն, այդ այն պատճառով էր, որ նրանք հարկադրված չեն եղել սովորել քերականութիւն: Ճիշդ է, նրանք բոլորն էլ անում էին ուղղագրական սխալներ, որոնց գրաւոր աշխատութեան երկու տողի համար մեզ մօտ կը կտրէին ամենատարրական քննութեան ժամանակ, բայց նրանք, գուցէ և, առաւել օգտաւէտ են անցկացրել այն ժամերը, որոնց մեր պարոցականները սպառում են սովորելու համար, թէ corps պահանջում է p (և լուսաւորեալ ուսուցիչները բացատրում են, յենվելով նրա ծագման վրա corpus բառից), իսկ որ corsage այդ չէ ընդունում, կամ գլուխները լցնում են այն օրինակներով (ես երբէք չը կարողացայ յաղթահարել այդ), թէ երբ պէտք է գրել Fond և fonds, ou և eu վերջացող բառերի տարբերելու կանոններով, որոնք կազմում են իրանց յոգնակի թիւը s կամ x, անգիր անելով dre վերջացող բայերի ցանկը, որոնք սահմանադրական եղանակի երկակի թւի երրորդ դէմքում ընդունում են d կամ t:

Ինչպէս յայտնի է, հին յունական լեզուն համարվում է օրինակելի դասական, որն իր ծագման հասաւ շնորհիւ հանճարեղ գրողների: Չը պէտք է մոռանալ մի հանգամանք, որ յոյները նախ ստեղծեցին իրանց գիտութիւնը, փիլիսոփայութիւնը, գեղարուեստական և պատմական գրականութիւնը և ապա յետագայում, երբ նրանց քաղաքակրթութիւնն արդէն զենիթից անցաւ, սկսեցին հետաքրքրվել քերականութեամբ և ուղղագրութեամբ:

Ցայտնի է, թէ ո՛րպիսի ծիծաղ ու ծաղր էր առաջացնում աթենացոց մէջ լեզուի մեծ վարպետ Արիստոֆանը, որն իր երկերում ծաղրի ու ծանակի էր ենթարկում այն գիտնական գրամատիկոսներին, որոնք առաջին փորձերն արին հնարելու բայերի ժամանակները, գոյական անունների սեռերը և այլն:

Ռուս հռչակաւոր գրող սատիրիստ Գօգօլը, որ և էր պրօֆեսոր Պետերբուրգի համալսարանում, յայտնի է թէ ո՛րպիսի ազատութիւն էր թոյլ տալիս իրան ուղղագրութեան մէջ: Ռուս լեզուի հանճարեղ կատարելագործող՝ բանաստեղծ Պուշկինը աշակերտ ժամանակ գրաւոր աշխատութիւնների համար ստանում էր անբաւարար թւանշաններ... Իսկ առակախօս Կրիլովը, յայտնի է, թէ ինչպէս է մեղանչել քերականական կանոնների դէմ իր առակներում:

Ս. Նազարէթեան

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԵՒ ՀՐԱԲՈՒԽԻ ՄԱՍԻՆ

—

Կիրակի առաւօտ, յունվարի 27-ին, Հալաբարի Հասարակական ակումբում տեղի ունեցաւ ուսուցիչ Նիկ. Սարգսեանի դասախօսութիւնը վերը յիշած նիւթի մասին, որ կազմակերպել էր ժողովրդական համալսարանի հայկական սեկցիան:

Ակումբի չափաւոր սրահը ծայրէ ի ծայր լիքն էր Հալաբարի ժողովրդի աշխատաւոր և բանւոր դասերից կազմված այն հարազատ բազմութիւնով, որի համար յատկապէս կազմակերպվում են ժողովրդական դասախօսութիւնները:

Դասախօսը խօսում էր պարզ և ոչ-գրագէտ մարդկանց համար անգամ միանգամայն հասկանալի ոճով:

Սկսելով Շամախու և Ախալքալաքի վերջին երկրաշարժային աղէտալի դէպքերից և յիշատակելով հնում թէ մեր երկրում և թէ Եւրոպայում տեղի ունեցած և ունեցող երկրաշարժների և հրաբուխների մասին, նա բաւական ընդարձակ կերպով լուսաբանեց—որքան այդ հնարաւոր էր իր տրամադրութեան տակ գտնվող մի ժամ ժամանակամիջոցի ընթացքում—ինչպէս հրաբուխների ծագման, նոյնպէս և երկրաշարժութիւններ առաջացնող պատճառները, միաժամանակ մոգական լապտերների միջոցով ցոյց տալով և համապատասխան բացատրական նկարներ:

Ունկնդիր բազմութեան հետ միասին լարված ուշադրութեամբ դասախօսին լսելուց յետոյ՝ հեռացանք գոհ սրտով:

Հալաբարը մանաւանդ մեծ կարիք ունի նման դասախօսութիւնների, ուստի շատ ցանկալի է, որ հայկական սեկցիան, ինչպէս և որոշել է, իւրաքանչիւր կիրակի, առանց ընդհատման, այնտեղ կազմակերպէր նման մատչելի դասախօսութիւններ:

Բ. Մկրտումեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

✦ Կիրակի օր, յունվարի 27-ին, Թիֆլիսի քաղաքագլուխը համալսարանական յանձնաժողովի անդամների հետ միասին գնացին ուսումնասիրելու պօլիտեխնիկումի համար յատկացված հողաբաժինը և կազմեցին երկու ծրագիր հողերի մասին: Մի ծրագրով համալսարանական հողաբաժինը կը լինի Մախաթի սարի մօտ, միւսով նա կը լինի Նաւթլուղում, նոր սպանդանոցի մօտ: Վերջնական որոշումը կանի քաղաքային դուման:

✦ Ցունվարի 26-ի առաւօտեան ժամը 7-ին Վերայում տեղի ունեցաւ մենամարտ իշխան Գ. Թումանովի և իշխան Գ. Բագրատիօն-Դաւիդովի մէջ: Պատճառը այն բանակուին էր, որ ծագեց երկու իշխանների մէջ Կախէթիայի երկաթուղու հարցի առիթով: Մենամարտողները կրակեցին իրար վրա ատրճանակներից, սակայն ոչ ոք չը վիրավորվեց: Վերջում նրանք սեղմելով միմեանց ձեռքը՝ հեռացան: Ոստիկանութիւնը եկաւ այն րօպէին, երբ ամեն ինչ վերջացած էր:

✦ Պետերբուրգից հաղորդում են, որ Պետական Խորհրդի անդամ Անդրէեվսկին նորից հարց բարձրացրեց մտցնել Ռուսաստանում Գրիգորեան օրացոյց: Սինօդը համաձայնում է, յայտնելով թէ ժամանակագրութեան փոփոխութիւնը պահանջում է արեւելեան եկեղեցիների համաձայնութիւնը:

✦ Պետերբուրգի «День» լրագիրը պնդում է, թէ արդարադատութեան մինիստրութեան կից կազմված առանձին մասնաժողովը գտաւ, որ Լըժինը մեղսակից չէ «Դաշնակցութեան» գործում երեան եկած զեղծումներին: Դատախազ Ակսակովի և միւսների վերաբերութեամբ հարցը դեռ լուծված չէ:

✦ Պետերբուրգում վեց տարի անկողնում տառապելուց յետոյ վախճանվեց յայտնի քաղաքային գործիչ, գրող և հրապարակախօս Ալ. Իվ. Նովիկովը, որ մի ժամանակ վարեց Բագւի քաղաքագլխի ծանր պաշտօնը:

✦ Թիֆլիսում վերջացան նահանգապետների խորհրդակցութիւնները, և մասնակցողները, ներկայանալով Կովկասի փոխարքային, մեկնեցին իրանց տեղերը:

✦ Թիֆլիսի դատաստանական պալատի դատախազ ի. պ. խ. Սիլինը մեկնեց Պետերբուրգ:

✦ Բագւի քաղ. ինքնավարութեան ծառայողները ցաւակցական հեռագիր են յղել Նովիկովի ընտանիքին:

✦ Պետերբուրգում այն կարծիքն են յայտնում, թէ Թիֆլիսի դատաստանական պալատի նախագահ Լազօդային Օդեսսա տեղափոխելով մի գիշում է արված Կովկասի փոխարքային:

✦ Ցունվարի 31-ին, հինգշաբթի օրը, Արտիստական թատրօնում հայ դրամատիկական խումբը երրորդ անգամ կը ներկայացնէ Շանթի «Հին Աստուածներ» յայտնի պիէսը պակասեցված գներով:

✦ Այսօր Ժողովրդական Տանը ռուս թատերասէրների խումբը ներկայացնելու է «Դէմօն» օպերան:

✦ Լրագիրները հաղորդում են, որ իշխանութիւնները թոյլ չը տուին Բագւի, Րոստովի, Նոր-Նախիջեւանի քաղաքային դումաներին քննութեան առարկայ դարձնել ամինիստրայի հարցը:

✦ Անդրկովկասեան գերմանական գաղութների աւագ պաստոր Գէյնցելմանը կարգադրել է, որպէս զի իրան ենթակայ բոլոր պաստորները փետրվարի 21-ին, այսինքն Րոմանովների Տան 300-ամեայ թագաւորութեան յօբելեանի օրը, կատարեն գոհաբանական մաղթանք Նորին Մեծութեան և Կայսերական Գերդաստանի անդամների առողջութեան համար:

✦ Ցունվարի 26-ին Թիֆլիսում թաղեցին մահմէդականների կողմից միակ քաղաքային ձայնաւոր Քէրիմ-բէկ Վէքիլովին: Գերեզմանատանը դամբանական խօսեց քաղաքագլուխ Ալ. Խատիսեանը: Հանգուցեալի մահով Թիֆլիսի մահմեդական ազգաբնակութիւնը զրկվեց ներկայացուցչութիւն ունենալուց քաղաքային դումայում:

✦ Քէրիմ-բէկ Վէքիլովի տեղ դումայի ձայնաւոր հրաւիրվեց քաղաքային վարչութեան անդամ իրաւաբան Խ. Թամամշեանը:

✦ «Г. К.»-ի ասելով, հարց է յարուցված հրատարակել Թիֆլիսում մի զինուորական լրագիր, որ նուիրված լինի բացառապէս կովկասեան զօրքի շահերին:

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ՎԵՐԼՈՒԾՎԱԾ

—

Հեռագիրը լուր բերեց, որ յայտնի գիտնական Րամզէյին աջողվել է վերլուծել ջրածինը:

Դա բոլորովին անսպասելի մի հանգամանք էր:

Ամբողջ գիտական աշխարհը ճանաչել էր ջրածինը՝ իբրև հասարակ պարզ տարր: Իսկ այժմ դուրս է գալիս, որ նա եղել է բարդ մարմին և բաղկացած է եղել երկու տարրի միութիւնից:

Այդ տարրերն են Նէօն և Հելիյ:

Շատ նշանաւոր մի գիւտ է դա, որը մեծ փոփոխութիւններ կառաջացնի քիմիագիտութեան մէջ:

Հեռագրական տեղեկութիւնը գաղափար չէ տալիս այդ գիւտի և ուղեկից հանգամանքների մանրամասնութեան մասին:

Հետաքրքրական են լրացուցիչ հաղորդագրութիւնները: Ն—Ն

ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆԻ ՀԱՄԵՐԳԸ

—

Նորից մի գեղարուեստական հաճոյքի երեկոյթ ունեցանք, լսելով ջութակահար Յովհաննէս Նալբանդեանի երկրորդ համերգը:

Ծրագիրը հետաքրքրական էր և բազմազան, ամփոփելով իր մէջ և խոշոր ստեղծագործութիւններ և մանր երաժշտական գոհարներ:

Համերգը սկսվեց Վիէտանի հրաշագեղ կօնցերտով, որի ամեն մի հագներգութիւնը մի կատարելութիւն է: Նալբանդեանի ջութակի առաջին նոտաները գեղեցիկ և տպաւորիչ էին, իսկ ընդհանրապէս մենք աւելի հիացանք կօնցերտի երկրորդ հագներգութիւնից, որտեղ Նալբանդեանը ցոյց տուեց մեծ վարպետի հմտութիւն, տալով վերապրումների և զգացմունքների սքանչելի երաժշտական ելեէջներ, լի արտայայտութեամբ և կենսունակ հոգեբանութեամբ:

Երկրորդ բաժնում գեղեցիկ էին Հէնդէլ-Գուբայի «Larghetto»-ն, Մ. Բուրմեստրի «Ֆրանսիական տաղը»: Գողտրիկ մարգարիտներ էին բիւրեղահնչիւն փայլերով Մօցարտ-Բուրմեստրի «Գերմանական պարը» և Բուրմեստր Գօսեկի «Գավօթը»:

Վենեավսկիի «Souvenir de Moscou»-ն և Շօպէն-Աուէրի «Նօկտիւրնը» եկան լրացնելու գեղարուեստական տպաւորութիւնը:

Ինչպէս անցեալ անգամ, նոյնպէս և այս անգամ հասարակութեան ճաշակին շատ մօտ էին արեւելեան մոտիվները, շարադրութիւն Նալբանդեանի և Ա. Սպենդիարեանի:

Նալբանդեանի կատարած կտորները տպաւորութիւն են գործում իրանց իմաստալից արտայայտութեամբ:

Եթէ մանրամասնութիւնների մէջ տեղի են ունենում փոքր և աննշան շեղումներ, բայց պիէսի ներքին ոգին և էութիւնը մնում են իրանց գեղարուեստական գունաւոր և ուժեղ էութեան մէջ անխախտ:

Ջութակը խօսում է, երգում է, զգում է և արտայայտում է:

Այդպէս է հասկանում իր գործը ջութակահարը և հասնում է իր նպատակին:

Հասարակութիւնը ընդունեց Նալբանդեանին ջերմագին ողջոյններով և հրաժեշտ տուեց բուռն ծափահարութիւններով:

Սիբող

ԳՐԱԿԱՆ ԳԵՂԱԳԻՏԱԿԱՆ ՍԱԼՕՆՈՒՄ *)

II

Նիստը վերսկսվելուն պէս, նախագահը յայտարարում է, որ Դուրեանի բանաստեղծութիւններից շատերը թարգմանված են եւրոպական լեզուներով, և այս երեկոյ նրանցից մի քանիսը կը կարդան այստեղ:

Տ. Հտիէն կարդում է անգլիերէն՝ իր սեփական թարգմանութեամբ «Լճակը»:

Տ. Հումմէլ նուագեց ցիտրայի վրա:

Ս. Թառայեան գերմաներէն կարդաց «Իմ ցաւը»:

Բարոնեան կարդաց Դուրեանի ոտանաւորներից մէկը ֆրանսերէն:

Հանդիսականները իրանց շնորհակալութիւնը յայտնեցին դրանցից ամեն մէկին ծափահարութիւններով:

Այնուհետև տեղի ունեցաւ վիճաբանութիւն Դուրեանի շուրջը.

Նախագահը յայտնում է, որ առաջին խօսքը պատկանում է Շաւարշ Հովուեանին, որ տեղեկութիւններ կը տայ ի միջի այլոց Դուրեանի լուսանկարի մասին:

Շաւարշ Հովուեան.—Ես մի քանի բացատրութիւն կը տամ Դուրեանի լուսանկարի և կենդանագրի մասին: Մօտաւորապէս սրանից քսանհինգ տարի առաջ Պոլսում Զօպանեանի լուսանկարչատունը աշխատում էր մի ռուսահայ ըէտուշօր՝ Պարսամեան. ահա նա երեան հանեց, ստեղծագործեց Դուրեանի լուսանկարը, վերցնելով եղբօր դէմքը, քրոջ աչքերը և այլն: Բայց այդ լուսանկարի մասին հանգուցեալ բանաստեղծի եղբայրը ասում է, թէ քիչ է նմանում, արտայայտութիւնը պաղ է դուրս եկել: Գալով Դուրեանի ազգեցութեանը, պէտք է նկատեմ, որ նրա ոտանաւորները, ինչպէս ընդհանրապէս թիւրքահայերի մէջ, մասնաւորապէս Վասպուրականի մէջ էլ յարգված են, անգիր են արված և հանդէսների մէջ էլ արտասանված են միշտ: Դուրեանի մէջ Վասպուրականի երիտասարդութիւնը իր պատկերն է տեսել:

Սօլօվեան.—Ես կամենում էի Դուրեանի դէմքը պարզել ուրիշ տեսակէտով, քան պարզվեց այստեղ: Դուրեանի աջողութիւնը մէկը վերագրեց լեզուին, միւսը հիւանդութեան և այլ հանգամանքներին: Լեզուով բանաստեղծ դառնալ չէ կարելի: Այդ չէ գլխաւորը: Ալիշանը բաւականին սիրուն լեզու ունի, նոյնը Պէշիկթաշլեանը: Բայց ինչու Դուրեանը ազդեց: Ես կը յիշեցնեմ այն ժամանակվայ անցքերը Թիւրքիայում. սահմանադրութիւնը նոր էր հաստատված, սկսվեց հակահասունեան կռիւը: Ժամանակաւոր էին դրանք: Այդ ժամանակի ամենայայտնի բանաստեղծն էր Պէշիքթաշլեանը, մի ռոմանտիկ, որը մեծ համարում ունէր ամիրաների շրջանում: Իսկ Դուրեանը. նա դուրս էր եկել աղքատ ընտանիքից և տեսնում էր, որ աջողութիւնը ամիրաների շրջանը մտնելն էր: Եւ բանաստեղծը տանջվում էր այդ բանից. նա նոյնիսկ բողոքում էր, որ իրան չեն նկատում. «Լճակի» մէջ կայ ակնարկ մի բանաստեղծի դէմ հէնց այդ առիթով: Նրա տանջանքը փիլիսոփայական հայեացքներից առաջացած յոյզեր էին, ինչպէս «Տրտունջը», «Իմ մահը», որը խորը փիլիսոփայական մտածմունքների ստեղծագործութիւն է: Այն բանաստեղծը կարող է երկար ապրել, որը տալիս է յոյզերի կեանքը: Այդ տեսակէտից Դուրեանը իրօք որ բանաստեղծ էր եւրոպական մտքով: Նա մեր Նադսօնն է: Նա շատ բան չէ տուել, բայց եղածն էլ բաւական է բնորոշելու նրա բանաստեղծական էութիւնը: Նրա երգերի գլխաւոր նիւթը եղել է սէր և մահ, գրեթէ այն, ինչ որ ինդիվիդուալիստ փիլիսոփաներն են այժմ անում: Ցանկալի էր մօտեցնել մեր ժողովրդին նրա գրուածքները, իբրև մի ժողովրդական երգչի, որ չի ենթարկվել Ալիշանին և ուրիշներին, այլ ընտրել է ինքնուրոյն ճանապարհ իր փիլիսոփայական յոյզերով:

Ս. Թառայեան.—Ներեցէք, ես մի փոքր լաւ ծանօթ չեմ Դուրեանի գրուածքներին: Արդեօք Դուրեանն է այդչափ փոքր, թէ Իփէկեանը այնպէս ներկայացրեց նրան, որ ես չը տեսայ մեծ Դուրեանին: Հրահանգիչ չէ նրա հռչակը: Նրա բողոքը Աստուծու դէմ «Տրտունջի» մէջ հանրային է: Նրա գրած բանաստեղծութիւնը հասարակական հետաքրքրութիւն չէ ներկայացնում, անհատական բնոյթ ունի: Օրինակ՝ Դուրեանի սէրը —նա նոյնն է, ինչ որ Րոմէօյի սէրը Շէքսպիրի մէջ. պլատոնական չէ, այլ սեռային. յայտնի չէ՝ մարմինն է սիրում թէ հոգին: Առհասարակ որոշ հասակում սէրը բոլորին գժայլեցնում է: Իսկ Դուրեանը աւելի զօրեղ կերպով է ասում իր սէրը: Արեւելեան գեղարուեստի յատկութիւնն է. կնոջ շուրջն է պտտում շարունակ, ու կնամոլական, էրօտիքական բնոյթ ունի: Սա բնական է ի հարկէ, բայց մեծ չէ, որպէս զի երիտասարդութիւնը խոնարհի նրա առաջ: Դրա համար Դուրեանի սէրը պէտք է լինէր համամարդկային, համայնական: Ո՞ւր են նրանում Աբովեանի, Պատկանեանի, Րաֆֆիի յոյզերը: Եթէ Դուրեանը ապրէր դարձեալ տասնեակ տարի, կասէր միևնոյնը: Ինչ որ եղել է երիտասարդական հասակում, այն էլ կը մնայ յետագայում: Մեծ մարդը երեւում է նրա առաջին իսկ գրուածքներում: Ցաւալի է, որ նրա պիէսների մասին ոչինչ չասվեց. ես կուզենայի, որ մէկը քննէր նրանց և ցոյց տար նրա հասարակական ջիղը: Կենսագրութեան վերաբերեալ թերի կողմեր շատ կան: Ինձ համար անհասկանալի մնաց, թէ ինչ է եղել այն ընտանիքը, որը տուել է այդպիսի մի զաւակ: Եթէ նրա հայրը դէմ է եղել թատրօնին, դա դեռ ոչինչ չէ ասում. աղջիկների վերաբերմամբ հայերի մէջ ծնողները դէմ են լինում, բայց տղաների վերաբերմամբ չը կայ նախապաշարմունք: Դուրեանի բանաստեղծութիւնները թարգմանված են օտար լեզուներով, և օտարները ծանօթանալով նրա հետ՝ պիտի ասեն, թէ հայ ժողովուրդը որքան ապերախտ է, որ խեղդում է իր տաղանդներին: Կենսագրութիւնը պիտի պարզէ այդ և վերացնի խայտառակութիւնը:

Ես տանջվել եմ իմ կեանքում և մի բան գիտեմ, որ հայ գործիչներին վնասել է ոչ թէ հայ ժողովուրդը, այլ նրանց ընկերները նախանձից դրդված։

Տիկ. Խանազատ.—Եթէ Աբովեանը և Պատկանեանը ազգային քնարով են նուագում, չէ կարելի պահանջել որ միւսներն էլ ազգային քնարով նուագէին։ Թառայեանը եթէ ծանօթ լինէր, կը տեսնէր, որ Դուրեանը գեղարուեստագէտ է, բնութեան նկարիչ է։ Ինչ վերաբերում է սիրոյ տարրին, Եւրոպայում շատ կան սիրոյ և զգացմունքների բանաստեղծներ. Լամարտին, Միւսէի, Անատօլ Ֆրանս, Գեօթէ, Պուշկին, Լերմոնտով, որոնց նոյնպէս գեղեցկութիւնն ու սէրն է գրաւում։ Ո՞ր բանաստեղծը չէ երգել, ծըը չէ ընտրել այդպիսի նիւթ։ Դուրեանը ապրել է 21 տարի, տուել է հրաշալի քնար, բուռն զգացմունքների սքանչելի արտայայտութիւններ, որոնք չեն կարող ծերանալ, չեն կարող չը գրաւել։ Դրա համար չէ կարելի նրան մեղադրել։

Ոփէկեան.—Նախորդ ասածներիս երբեմ պատմական փաստ՝ յիշեմ, թէ ինչ ազդեցութեան տակ Դուրեանը գրել է իր «Լճակը»։ Տիկին Հրաչեայի պատմելով, երբ ինքը իր երկու ընկեր դերասանուհիների հետ մի անգամ կանգնած էր Շահզադէբաշիի թատրոնի մօտ, Դուրեանը մօտենում է նրանց. դեռ չը մօտեցած՝ մէկը նկատում է՝ «Ի՞նչպէս. քեզ դուր է գալիս բանաստեղծը»։ Միւսը պատասխանում է. «Ձեմ սիրում. շատ է դժգոյն»։ «Դժգոյն» բառը լսում է Դուրեանը և հասկանում, որ իր մասին է խօսքը։ Ահա բանաստեղծը դժգոհ ու պանացած գնում է մօտակայ լճի ափը և այնտեղ գրում իր «Լճակը»։ Իրողութիւն է, որ այդ ոտանաւորը գրելու հասարակական մղիչ չը կար։ Ձը պէտք է ամեն տեղ տենդենցիա տեսնել։ Դա սխալ է։

Սօլօվեան.—Ինչու չէք ուզում տեսնել։ Ես պնդում եմ «Լճակի» մասին իմ ասածը։

Ա. Քալանթար.—Դուրեանի մէջ հասարակական ջիղը չէ, որ կազմում է նրա գեղարուեստական ոյժը, այլ անհատական վերապրումները։ Պէշիկթաշլեանը ունի հասարակական մօտիվներ, բայց Դուրեանը, համարեա, ոչ. նրա հասարակական մօտիվներով գրուածները թոյլ և անյաջող են։

Փէլթվաճեան. — Դուրեանը մի շրջանի մարդ էր, որին պէտք է դնել այդ շրջանակում և դատել։ Նա այն ժամանակի մարդ էր, երբ ֆրանսիական գրականութեան մէջ իշխում էր ռօմանտիկների ուղղութիւնը։ Նա ծանօթ է եղել նրանց անշուշտ և ազդվել է այնպիսի ռօմանտիկներից՝ ինչպէս Վիկտոր Հիւգօ, Տէօֆիլ Գօթիէ, Ալֆրէդ դը-Միւսսէ։ Նրա լեզուն նուագային է. նա անպայման տաղանդ է և բերև հրաշագիտ արտայայտվէր։ Մեզ նմանների վրա նա հիւանդագին ազդեցութիւն է ունեցել։ Հարկաւոր էր եւրօպական մթնոլորտը, որ. պէսզի մենք ազատվէինք նրա յուսահատեցուցիչ ազդեցութիւնից։ Նա սիրել է, անպայման ունեցել է սիրոյ առարկայ։ Չափազանցութեամբ է սակայն նրա ազգասէրութիւնը, կեանքի զոհ լինելը։ Հրաշալի բանաստեղծ է Դուրեանը, բայց թոյլ ջղերի վրա վատ տպաւորութիւն է թողել։

Թառայեանը բացատրում է, որ ինքը սիրոյ դէմ չէր. բայց ասում է, որ մեծ մարդ չէ այն մարդը, ով կանգնած է մեր և չորքոտանիներին միացնող կամուրջի վրա։

Ն. Ղալայեան. — Հնում գեղարուեստը հասկանում էին այն, որ նկարում էին մի նկար, մի գեղեցիկ տեսարան, մի Շվէյցարիա։ Կարելի է մի հիւղ, մի աղբիւր և այլն նոյնպէս գեղեցիկ են։ Այդպէս էլ, երբ մի բանաստեղծի քննում ենք՝ նրա հանրային, գեղարուեստական, հասարակական գաղափարների տեսակէտից—գեղարուեստական է։ Բայց որքան է գեղարուեստօրէն արտայայտել նա այդ. դրա մէջն է նրա մեծութիւնը, այլ ոչ թէ նրա հասարակական ու փիլիսոփայական հայեացքների մէջ։ Դուրեանի հմայքը հէնց նրանումն է, որ նա այդ մատաղ հասակում գրել է գեղարուեստական այդպիսի գրուածք։

Ա. Քալանթար փոքրիկ լուսաբանութիւն տուեց սալօնի երեկոյթներում կարդացվող ռեֆերատների հասարակական նշանակութեան մասին, որից յետոյ մօտաւորապէս ժամը 12-ին փակվեց երեկոյթը։ Լ. Դ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԹԱՒՐԻԶԻ ՀԱՅՈՑ ԱՐԱՄԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ 60-ԱՄԵԱԿԸ

Մենք ստացել ենք հրատարակելու խնդրանքով հետեւեալ կոչը, որ ուղղված է Թաւրիզի Արամեան դպրոցի նախկին սաներին.

Երջանիկ ենք աւետելու ձեզ, որ արդէն լրացել է ձեր հոգեւոր մօր—Արամեան դըպրոցի—գոյութեան 60 տարին և այդ պատճառով դպրոցի պատուարժան հոգաբարձութեան և մի հասարակական ժողովի կողմից քաղցր պարտք է դրվել մեզ վրա կազմակերպել նրա արդիւնաւէտ գործունէութեան 60-ամեայ յոբելեանը։

Մեր պարտքն ենք համարում, սիրելի սան, առաջին ծանուցումն ու դիմումը ձեզ անել այն հաստատ և անվրէպ յոյսով, որ դուք՝ երբեմն նրա բարերարեալն ու հարազատը՝ շատ մօտ կը համարէք ձեր սրտին նրա յոբելեանն ու նիւթական ապահովութեան հարցը։ Ուստի հասկանալի է, որ ձեր կողմից անարձագանք չեն մնայ մեր այն առաջարկները, որոնցով միտք ու նպատակ ունենք յաւերժացնել այդ 60-ամեայ յոբելեանը և միաժամանակ հաստատ հիմունքների վրա դնել յոբելեար դպրոցի յարատև գոյութիւնը։

Ո՞վ աւելի նախանձախնդիր, ո՞վ աւելի առատաձեռն և ո՞վ աւելի պատրաստակամ դէպի այդ գեղեցիկ նպատակը—դպրոցի ապահովումն ու յարատև գոյութիւնը—քան եթէ դուք, թանգագին սան, որ ձեր մանկութեան երազ օրերն ու ձեր հասակի լաւագոյն տարիքը անց էք կացրել անմոռանալի Արամեան դպրոցում, ուր դուք հոգեոր, մտաւոր, բարոյական և ֆիզիկական կրթութիւն էք ստացել, ուր դուք զինվելով գիտութեան անյաղթ զէնքով՝ առաջ ճանապարհ էք բացել ձեզ համար կեանքի կռւում՝ տէր լինելով յայտնի ասպարէզ հասարակական նախանձելի դիրքի և նիւթական ապահով կացութեան։

Արամեան դպրոցը որպէս հարազատ և հոգատար մայր՝ կաթոգին սիրով պահել, խնամել և մեծացրել է ձեզ, երբ դուք դեռ փոքր էիք, անզօր և կարօտ խնամքի ու ծարաւ ուսման։ Այժմ ձեր նոյն մայրը բոլորել է երկարամեայ մի շրջան, պատել են ահա նրան ծերութեան կնճիռները, նա այժմ անոյժ է և կարօտ քնքշատար հոգացողութեան։ Ժամանակն ու տեղն է, որ դուք այժմ փոխադարձաբար օգնութեան հասնէք ձեր այդ թանգագին մօրը։

Դպրոցը ըստ ամենայնի ապահովելու, նրա նախկին նիւթական, բարոյական և ուսումնական դիրքը վերականգնելու համար, յոբելեանական յանձնաժողովս ձեռնարկել է կազմելու մի անձեռնմխելի ֆոնդ, որին առաւելապէս նպաստողները, ըստ քաղցր ակնկալութեան յանձնաժողովիս, անշուշտ լինելու են Արամեան և ս. Աննայեան դըպրոցների այն նախկին սաներն ու սանուհիները, որոնք իրանց հոգեոր սնունդն ու նախնական կրթութիւնը այնտեղ են ստացել։

Ահա օր և ասպարէզ, թանգագին սաներ ու սանուհիներ, երբ պէտք է գործով արտայայտվեն ձեր երախտագիտական զգացմանց ազնիւ թելադրանքները ձեր սիրելի Արամեան դպրոցի ապահովութեան համար։

Վաթսուն երկար տարիներ անցնելուց յետոյ, այսօր, այս յոբելեանական խորհրդաւոր տարում, ձեր մայրը ինքնաբաւական և կաթոգին ձեզ է նայում, սիրելի սաներ, և դուք պէտք է արդարացնէք նրա յոյսերը ձեր լաւագոյն զգացմանց և խորը գիտակցված որդիական պարտաճանաչութեան մասին. պարտաճանաչութիւն՝ որ պիտի բոլորէ անթառամ պսակ ձեր հոգեւոր ճակատին ի պատիւ ձեր և ի հպարտութիւն նրա։

Յոբելեանական տօնը կատարվելու է 1913 թ. փետրվարի 19-ին, ս. Ղեւոնդեանց տօնի օրը։

Յօբելեանին վերաբերեալ ուղերձներ, շնորհաւորութիւններ, դիմումներ և այլն ուղարկվելու են յանձնաժողովիս նախագահ Զաքարիա Նազարբէկեանին (Z. Nazarbekiantz, Tauris, Perse), իսկ դրամական առաքումներն ուղղվելու՝ յանձնաժողովիս գանձապահ Թադէոս Աֆթանդիլեանին (Tadéos Aftandilian, Tauris, Perse)։

Յօբելեանական յանձնախմբի նախագահ՝

Զ. Նազարբէկեան

Փոխ-նախագահ՝

Դոքտ. Պ. Ասլանեան

Գանձապահ՝ Թ. Աֆթանդիլեան

Քարտուղար՝ Ա. Աֆթանդիլեան

Անդամներ, Զ. Բուդաղեան, Յ. Ջանեան, Ս. Մ. Սարգսեան, Մ. Տէր-Յակոբեան։

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

✦ Յայտնի Էնվէր-բէյը Թիւրքաց սրի վերջին մշտական անյաջողութիւնների ազդեցութեան տակ մի քանի անգամ փորձեց ինքնասպանութիւն գործել, բայց նրա մերձաւորները ամեն անգամ արգելք եղան։

✦ Հաղորդում են, որ Սկիւտարի կօմենդանտ Ռիզա-բէյը սպանվել է։ Չերնոգորցիք ամեն օր գրաւում են նորանոր դիրքեր։

✦ Ադրիանուպօլսի տակ կատաղի ձեռնամարտ տեղի ունի։ Հաւանօրէն բերդը անձնատուր լինի, որովհետև ներսում պաշարը սպառվելու մօտ է։ Միւս կողմից բոլոր դրսի ճանապարհները բօլղարացիք կտրել են։

✦ Կ. Պոլսից «Н. В.»-ի թղթակիցը հեռագրում է, որ երիտասարդ-թիւրքերը սուլթանին պահում են պատուաւոր գերութեան մէջ։ Նրա անունով ստացվող բոլոր գրութիւնները անխտիր ենթարկվում են երիտասարդ-թիւրքերի խիստ ցենզուրային։ Սուլթանի մօտ ոչ մի կողմնակի անձն թոյլ չէ տրվում։ Սուլթանը իր անձնական ապահովութեան համար պատրաստւում է դիմել մեծ պետութիւններին։

✦ Թիւրքաց կառավարութիւնը հերքում է այն տեղեկութիւնները, թէ իբր Փոքր Ասիայի առանձին զօրամասերում սկսվել են ապստամբութիւններ։

✦ Կ. Պոլսից հեռագրում են «Р. Сл.»-ին, որ Քեամիլ-փաշան և նախկին շէյխ-ուլ-իսլամ Ջէմմալ-Էդդինը մեկնեցին Եգիպտոս։ Նրաատենեան էֆէնդին մեկնեց Եւրոպա։

✦ Երբ Թալէաթ բէյը մեծ վէզիրութեան պաշտօնը առաջարկեց յայտնի Սաբահ-Էդդինին, վերջինս հրաժարվեց կտրուկ ձևով և ասաց. «Ես չեմ կամենում անգամ դառնալ մարդասպանների աւազակախմբի, և ընդհակառակն, կը խնդրէի, որպէսզի այդ բոլորին բանտարկեն»։

✦ «Р. В.»-ին Կ. Պոլսից հեռագրում են, որ թիւրքաց ազգային ինքնապաշտպանութեան կօմիտէտը շնորհակալութիւն յայտնեց գերմանական քաղաքականութեանը նրա թիւրքասէր ուղղութեան համար։

✦ «Matin»-ի Կ. Պոլսի թղթակիցը թիւրքաց իշխանութեան կարգադրութեամբ արտաքսվում է մայրաքաղաքից։

✦ «Р. Сл.»-ին հեռագրում են Կ. Պոլսից. «Լուր տարածվեց, որ Ադրիանուպօլսի կօմենդանտ Շիւքրի բէյը կախաղան բարձրացրեց իր մօտ եկած պատգամաւորներ յունաց միտրոպօլիտ Պօլիկարպին, հայոց առաջնորդ Տիգրանեանին, Ալտինալդին, Մագիին և Լեոն Ֆրնտրգլեանին, որոնք քրիստոնեայ ազգաբնակութեան կողմից խնդրում էին հաշտ ստացած քրիստոնեաների համար և միջնորդում էին թոյլ տալ նրանց դուրս գալ բերդից»։

✦ Երիտասարդ-թիւրքերը վճռեցին ուղարկել Ռուսաստան, Մարօկկօ, Բիրմա, Ալժիր, Հնդկաստան և առհասարակ այն երկիրները, ուր ապրում են մեծ թւով մահմեդականներ, յատուկ ագիտատորների, որոնք կուրծք են ծեծելու՝ թէ Թիւրքիան վտանգի մէջ է քրիստոնեաների կողմից։

✦ Կ. Պոլսից հեռագրում են, որ Շէվքէթ-փաշային Սայիդ-փաշայով փոխարինելու հարցը վճռված բան է. Գուցէ ամբողջ կաբինէտը վերակազմվի։

✦ Չաթալջայի տակ ապարդիւն տեսակցութիւն ունեցան Մահմուդ-Շէվքէթ-փաշան և գեներալ Սաւօվը։

✦ Ռուսաստանի խորհրդով երիտասարդ-թիւրքերը համաձայնվում են զիջել Ադրիանուպօլսը, եթէ սուլթանի իշխանութիւնը կը մնայ մահմեդական հին յիշատակարանների վրա։

✦ Սալար-ուդ-Դովլէն 800 ձիաւորներով դիմում է դէպի Սաբզէվար ու Խորասան, ճանապարհին ապատակելով հանդիպած գիւղերը։

✦ Պետերբուրգում վախճանված Նովիկովի ընտանիքը ստանում է բազմաթիւ ցաւակցական հեռագիրներ։

✦ Փետրվարի 8-ին Պետերբուրգում տեղի կունենայ Ռուսաստանի նահանգապետների խորհրդակցութիւն ներքին գործերի մինիստր Մակլակովի նախագահութեամբ քննելու ոստիկանութեան բարենորոգման, անցաթղթային կանոնադրութեան բարենորոգման և այլ հարցեր։

✦ Լոնդոնում սուֆրաժիստուհիները դիմում են ակտիվ գործողութիւնների։ Կատարվում են ընդարձակ ձերբակալութիւններ։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.)

26 յունվարի

ԲԵՐԼԻՆ։ Մեծ աջողութեամբ ներկայացվեց Լ. Տոլստոյի «Կենդանի դիակ» պիէսը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Գրավեց «Мусульманская Газета»-ի № 7 «Բուլղար է արիւն» և «Մահմեդականներն ու Թիւրքիան» յօդուածների համար։

Նահանգական դատարանը դատապարտեց «Հրէական Աշխարհ» թերթի խմբագիր Բրօդսկայայի չորս ամսով բանտարկութեան «1911 թ. մայիսի մինիստրական ճգնաժամը» յօդուածի համար, որ ուղղված էր հանգուցեալ Ստոլիպինի դէմ. «Веч. Время»-ի խմբագիր Բորիս Սուվորինին ենթարկեց 25 ր. տուգանքի ու 7 օրով բերդարգելութեան. Ալէքսէյ Սուվորինին՝ սահմանապահ զօրամասի հրամանատար Պիխաչէվին վիրաւորելու համար մի շաբաթով բանտարկութեան։

Ֆինանսների մինիստրը Դումայից շտապով խնդրում է յատկացնել 4.849,901 ր. Ռօմանովների Տան 300-ամեայ յոբելեանի տօնակատարման ծախքերի համար։

ԽԱՐԲԻՆ։ Կորէական սահմանի մօտ Եանցզեանում ապստամբվեց տեղական զօրամասը։ Սպանվեց գնդապետ Վանը, քաղաքը ենթարկվեց կողոպուտի։ Իշխանութիւնները ապաստանեցին ռուսաց և եապօնական հիւպատոսարաններում։

ՆՈՎՈՉԵՐԿԱՍԿ։ Ազնուականների ժողովը որոշեց միջնորդել շուտով մտցնելու զէմստվօ Դոնեան շրջանում։

ԼՈՆԴՈՆ։ Լոյս 26-ի գիշերը Հիւսիսային Անգլիայի, Իրլանդիայի և Ուէլսի վրայով անցաւ կատաղի ուրագան, որ մեծ աւերածութիւններ գործեց։

ՄԱՆՍՖԻԼԴ։ Ռաֆֆորդ քարածխային հանքերում ջրի յորձանքի տակ մնալով խեղդվեցին 13 մարդ։

27 յունվարի

ՌՈՍՏՈՎ Դ./Վ.։ Այրվում են ռուսաց ն... աւագնացութեան ու առևտրի ընկերութ... պահեստատեղիները։ Ոչնչացաւ ապրանք։ Վնասները մեծ են։ Տեղի են ... նենում խլացուցիչ պայթումներ։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Էլեքտրաքարշի վագ... տակն ընկաւ և կտրեց աջ ոտը Պետ... Դումայի անդամ Ֆէլկէրզամը։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

№4711 ՄԱԶԵՐԻ ՆԵՐԿ
Ընկուզեայ էկստրակտից
Ներկում է մազերը արագ և հիմնաւոր, նայած ցանկութեան, բնքոյշ շիկագոյնից սկսած մինչև կատարեալ սև։ Անվնասակար լինելը երաշխաւորված է։ Մի սրուակը 1 ր. 20 կ.։ Մեծադիրը 2 ռուբ.։
Պարֆիւմէրիա № 4711 Ֆերդ. Միւլհէնս
Մատակ. Նորին Մեծութ. Ռուսաց Բարձր Դրան
ԿԵՕԼՆ Ռ. վ. ● ՌԻԳԱ
Հիմնված 1792 թ.

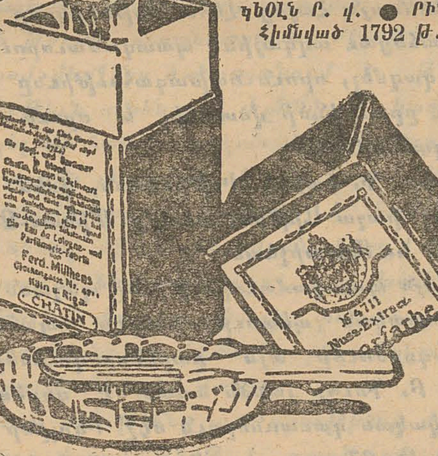

(M. 529879/529905) 9—3

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ
«606»-ի և «914»-ի ներարկում բժշկական խորհրդակցութեամբ՝ 11—12 ժ.
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեա վեներական (սիֆիլիս) հ.։
Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—1—2 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.։
Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան կանանց և երեխայոց հ.։
Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.։
Մ Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներական վիրաբուժութեան և միզասեռ. հ.։
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ԱՄԲՐՈՒՄՕՎԱ-ՄԵԼԻՔԵԱՆ —12—1 ժ մանկաբարձութիւն և կանանց հիւ.։
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—6—7 ժ.։
ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Մ. Լ. ՌԵՆԻԳԵՐ-ԱՐԵՇԵՎԱ—6—7 ժ. մանկաբարձութիւն, կանանց և երեխայոց հիւ.։
Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան
1. 0—10

Առողջութեան Համբաւաբեր
«Դ-ր Մէյէրի Սաօմօկսիգէնի» ազդեցութեան շնոր... հիւանդնիրիս աղիքների գործունէութիւնը կարճ ժ... մանակում կանոնաւորվեց, փորի ուռածութիւնը նուա... զեց, ախորժակը բացվեց և ինքնազգացումը լաւացա...
Դ-ր Դրօսկօպ, Խարկով։
ԴԵՂԱՏՈՄՍԸ
Վերցրէք մօտակայ դեղատնից «Դ-ր Մէյէրի Սա... մօկսիգէնից» մի արկղիկ և ընդունէք 1—2 տաբլե... օրական 3 անգամ՝ մինչև որ Ձեր մարսողութիւն... կանոնաւորվի։
«Դ-ր Մէյէրի Սաօմօկսիգէնը» էժան դեղ... եւ միանգամայն անվնաս է։ Առողջացու... կատարեալ է լինում։ (П. 18975)

ԿՈՎԿ. ՀԱՅՈՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԸՆ...
Լոյս տեսաւ
եւ ուղարկվեց բաժանորդներ...
«ՀԱՆՐԱՑԻՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ» № 10 գի...
ԱՆՏՕՆ ՉԵԽՕՎԻ
„ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ"
Թարգմ. Ռ. Խան-Ազատ։
Ընկերութեան հասցէն՝ Тифлисъ, Кавк... ское Армянское Издательское Общество, ... бутовская ул. № 25. 70. 1—...

Չափահասների համար
ԼՈՅՍ ԵՆ ՏԵՍԵԼ
Բժշկ. Ֆէլշէր Ա. Գ. ԵՍԱՅԵԱՆԻ
1) «Գաղտնի հիւանդութիւնների բժշկու...» (կանանց և տղամարդկանց վեներական ...ցաւեր), բազմաթիւ բէցէպտներով, խորհուրդնե... և նկարներով։ Անհրաժեշտ բժշկարան է ամե... չափահաս մարդու համար, նամանաւանդ այնտ... որտեղ չը կան մասնագէտ բժիշկներ։ Լեզուն ... պարզ ու ամենքին հասկանալի։ Գինն է 50 կ.
2) «Տրիպէր (սուսունակ) եւ նրա բժշկութի...» բէցէպտներով, բազմաթիւ խորհուրդներով ... նկարներով։ Գինն է 20 կոպ.։
3) «Աննկարագրելի սովորը կամ մօզնի ...կէն», խիստ ծիծաղաշարժ վօդէվիլ մի... չափահասների համար։ Գինը 20 կ.։
4) «Սօնայի նշանդրէքը» յայտնի վօդէվիլը, ... ծիծաղաշարժ. 2-րդ հրատարակութիւն։ Գինը ...
5) «Հայ կերիճներ», պատմուածք հայ-թուրք... կեանքերից. հայ քաջերի կռիւը։ Գինը 7 կ.։
6) «Միւնեոյն դագաղում», պատմուածք հ... թուրքական կեանքից. գիւղների նկարներ... Գինը 7 կ.։
7) «Մտաւոր զօրք եւ միւիցիա» Պլմէնս... թարգմանած։ Գինը 5 կ.։
Ուղարկվում են բոլոր գրքերը միասին (հաս-հաս... զողները դիմեն «Գուտտենբերգ» գրախանութին) ... հանչողները պէտք է առաջուց ղրկեն գրքերի ... մարկաներով։ Հասցէն՝ Тифлисъ, Семеновская ... № 9. Медицинскому фельдшеру А. Г. Есаянцу.
(օ. մ.) 44. 100—...

Կովկասի Հայոց Բարեգործական Ընկ. Խորհուրդ...
սրանով յայտարարում է, որ Ակիմօվսկայա, Ուզօրնայա և Ռուժէյնայա փողոցների անկ... նում գտնված Ընկերութեան ԽՈՒԴԱԴԵԱՆ ՔԱՐՎԱՆՍԱՐԱՆ, խանութներով և նկուղներ... ՏՐՎՈՒՄ Է ԿԱՊԱԼՈՎ։ Գլխաւոր մուտքը Արմենակի բազարից։ Ցանկացողները պէտք ... յայտնեն այդ մասին մինչև փետրվարի 9-ը, երեկոյեան ժամը 7-ը, երբ կը կայանայ ... մրցութիւնը։
Պայմանների մասին կարելի է տեղեկանալ Ընկերութեան գրասենեակում, Արաս-Ար... գեան հրապարակ տ. № 7. (փ. 7) 69. 2—1

Հայ Գրողների Կովկասեան Ընկերութեան Վարչ...
թիւնը խնդրում է իր բոլոր անդամներին, որ ուղարկեն Վարչութեանս իրանց ... բաժան և ճիշդ հասցէները և նուիրեն Ընկերութեանս գրադարանին իր... առանձին գրքերով լոյս տեսած աշխատութիւնները։
(օ. մ.) 58. 3—3

Ներսիսեան Հայոց Հոգեւոր Դպրոցի Հոգաբարձ...
թիւնը սրանով յայտարարում է ի գիտութիւն, որ նա վաճառում է նոր կառու... դպրոցական շէնքի մօտ դպրոցապատկան հողաբաժինները։ Վճարքը կատա... վում է կանխիկ կամ 5 տարվայ ընթացքում մաս-մաս 7% վերադիր յաւելումով։
Վերջնական գները և մակարդակը, քաղաքային վարչութեան կողմից հաստատ... կարելի է տեսնել հոգաբարձութեան դիւանատան մէջ ամեն օր, բացի կիրակի և ... օրերից։ (օ. մ.) 51. 10—4

Առևտրի եւ Արդիւնաբերութեան Մինիստր. տնօրէնութեան ներքոյ գտնվող
Տ. Մ. ՓԻԼՕՅԵԱՆԻ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԿՈՒՐՍԵՐՈՒՄ
Թիֆլիս, Միխայլեան պր. 24/4. Տելեֆօն № 976.
Տալիս են երկսեռ անձերին մասնագիտական առևտրական կրթութիւն։
Դասընթացքն աւարտողներին տրվում են ատտեստատներ։
Գործնական զբաղմունքները կատարվում են կուրսերում՝ Լօնդօնի Pitman և Պարիզի Pigier դպրոց... ների ձևով կազմակերպված Muster-Comptoir-ում։ Նիւթերն առնվում են բէալ կեանքից։ Առարկա... ներն են. ա) պարտադիր. 1) Հաշւապահութիւն (պարզ, իտալ., գերմ., ֆրանս., ամերիկական, բանկային և գործարանական). 2) Առևտրական թւաբանութիւն. 3) Քաղաքատնտեսութիւն. 4) Օրէնսգիտութիւն (առևտրական իրաւունք, մուրհակի կանոնադրութիւն). 5) Առևտրական թղթակցութիւն. 6) Թւաբանութիւն համրիչի վրա. 7) Վայելչագրութիւն, արագագրութիւն (ամենալաւ ձեռքի ուղղումն). բ.) ոչ-պարտադիր. 1) Օտար լեզուներ. 2) Սղագրութիւն. 3) Դակտիլլօգրաֆիա (մեքենագրութիւն և ... ուր. և 4) Առևտր. թղթակցութիւն օտար լեզուներով։ Զբաղմունքները կատարվում են և զատ-զատ։ Ունկնդիրների թիւ... շատութեան պատճառով բացվում է երկրորդ զուգընթաց բաժանմունք, որը մանաւանդ յարմար է օտա... րաքաղաքացիների համար։ Ունկնդիրների թիւը սահմանափակված է։ Պարապմունքների սկիզբը յունվա... րի 15-ին։ Խնդիրների ընդունելութիւնը առ. ժամը 10—12-ը և երեկ. 4—7-ը։ Ծրագիրը և կանոնները հա... ուղարկվում և տրվում են ձրիաբար կուրսերի շէնքում։ Կուրսերը ֆիրմաներին յանձնարարում են հաշ... ւապահներ, օգնակ. ներ և առևտր. այլ ծառայողներ՝ կուրսերի ընթացաւարտներից և իրանց ընդու... նակութեամբ աչքի ընկնողներից։ (Ընթացիկ տարում կուրսերն ունեցել են 228 ունկնդիր, որոնցից 42 հոգի իգական սեռից)։
Կուրսերի հիմնադիր՝ առևտր. գիտութեան կանդիդատ՝ Տ. ՓԻԼՕՅԵԱՆ
(ա. օ.) 376. 0—39

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный